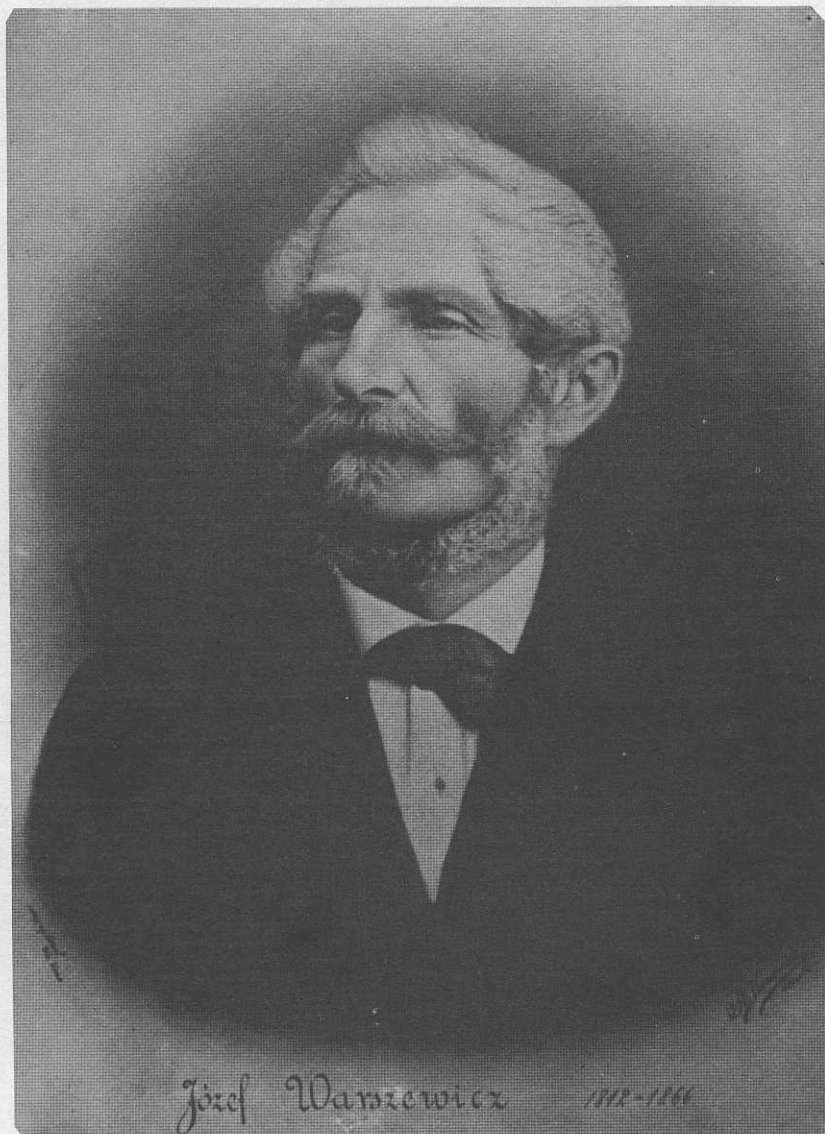

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Józef WARSZEWICZ (1812–1866) – inspektor Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Podróżnik po Ameryce Środkowej i Południowej, zbieracz roślin, a zarazem odkrywca wielu nowych gatunków, m. in. około 300 taksonów storczyków.

Fotografia: wielkość 45 x 55 cm; właściciel: Muzeum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków; fot. Stanisław Konarski, Kraków, brak daty.

Pomnik J. Warszawicza w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, odsłonięty w drugiej połowie XIX w.

Popiersie wykonał krakowski rzeźbiarz Franciszek Wyspiański (1836–1901) (ojciec Stanisława). Autorem wiersza wrytego na cokole pomnika jest, według tradycji, Wincenty Pol (1807–1872) – poeta i uczonec, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

opracowała: Alicja ZEMANEK

ROZSTANIA OBITUARIES

DR STEFANIA POKORNY

(10.X.1899–2.XI.1988)

Stefania Pokorny urodziła się 10.X.1899 roku w Sądowej Wiszni koło Lwowa. Szkołę powszechną oraz Seminarium Nauczycielskie ukończyła we Lwowie. Po złożeniu egzaminu dojrzałości podejmuje pracę w szkole powszechnej. Wykonując zawód nauczycielski, jednocześnie pracuje w charakterze asystentki-wolontariuszki w Zakładzie Biologii ogólnej u prof. Rudolfa Weigla, prowadząc badania nad etiologią tyfusy plamistego. W tym samym czasie rozpoczyna studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza. Słucha wykładów, między innymi, prof. Seweryna Krzemienieńskiego oraz prof. Stanisława Kulczyńskiego. Dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki otrzymuje dnia 30.VI.1938 roku za pracę pt. *Stanowisko systematyczne workowców*. W czasie okupacji bierze czynny udział w organizacji i tajnym nauczaniu na poziomie szkoły powszechnej i średniej. Po ewakuacji ze Lwowa w 1946 roku mieszka w Częstochowie. Nawiązuje ponowny kontakt z prof. R. Weiglem. W Zakładzie Bakteriologii Ogólnej Uniwersytetu Jagiellońskiego kontynuuje wcześniej rozpoczęte badania. Względy rodzinne uniemożliwiają dalszą Jej

pracę. W roku 1948 przedkłada Radzie Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego rozprawę doktorską pt. *Biologia wszy Pediculus humanus corporis w hodowli laboratoryjnej jako pożywki dla Rickettsia prowazekii*, na podstawie której 8 października 1949 otrzymała stopień doktora filozofii w zakresie biologii.

Okres pobytu w Częstochowie charakteryzuje się wyteżoną pracą dydaktyczną. Ta dziedzina działalności pochłaniała Jej wiele czasu, siły i energii. Uczy w Państwowym Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli, Technikum Górnictwa Rud, następnie wykłada w Wyższej Szkole Ekonomicznej, a w trakcie jej likwidacji podejmuje pracę w Studium Nauczycielskim na kierunku biologii, gdzie pracuje do chwili przejścia na emeryturę tj. do 31.VIII.1969 roku. Na dwa miesiące przed tą datą obchodzi jubileusz 50-lecia pracy w zawodzie nauczycielskim.

Wyboru swojej drogi życiowej dr Stefania Pokorny dokonała wyjątkowo trafnie. Zawód, który wykonywała był pasją Jej życia. Obowiązki wobec nauki i szkoły spełniała z wyjątkową sumiennością. Mając wszechstronne wykształcenie, zawsze pozostawała wierna botanice. Talent dydaktyczny, głęboka wiedza, staranność przygotowania, przejrzystość konstrukcji i prezentowany aktualny stan wiedzy sprawiały, że zajęcia prowadzone przez Nią były zawsze bardzo interesujące i cechował je wysoki poziom. Na szczególną uwagę zasługują zajęcia terenowe, które uczyły nie tylko umiłowania ojczyznej przyrody, jej ochrony, ale także miłości do ojczyznej kraju. Ścisły kontakt z botanikami wrocławskimi, między innymi z prof. J. Mądalskim i doc. A. Nespakiem, owocował korzyściami dla słuchaczy Studium Nauczycielskiego (wykłady, zajęcia terenowe, pomoce naukowe itd.), jak również dla samej Pani Doktor, prowadzącej badania florystyczne na Ziemi Częstochowskiej. Wyniki badań przekazane zostały do Katedry Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej we Wrocławiu, a ciekawsze opublikowane.

Warto jeszcze wspomnieć o jej pełnej zaangażowania działalności w Lidze Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwie Przyrodników im. M. Kopernika i Opolskim Towarzystwie Przyjaciół Nauki. Własne zainteresowania starała się zaszczepić uczniom, słuchaczom i studentom.

W tym krótkim wspomnieniu trudno przedstawić pełny życiorys i całość dokonań, które były udziałem skromnego, pracowitego, cenionego i obowiązkowego pedagoga i badacza, zawsze wiernego ideałom ogólnohumanitarnym. Pozornie oschła i surowa, była pełna życzliwości, delikatności i wyrozumiałości dla ludzi. Własną pracą ponad przeciętność, zaangażowaniem i entuzjazmem do wszystkiego co robiła, dostarczała najlepszych wzorów do naśladowania.

Zmarła 2.XI.1988 roku w Częstochowie, gdzie została pochowana na cmentarzu św. Rocha, żegnana przez przyjaciół, znajomych oraz liczne grono wycho-

wanków ze szkół różnych szczebli, w których było Jej dane pracować.

Grażyna H. TOMASZEWICZ (CIANCIARA)
Jan T. SICIŃSKI

DOC. DR ZOFIA ZALEWSKA Pracownik Działu Bursztynów Muzeum Ziemi PAN w Warszawie, członek zwyczajny PTB, ur. 20.V.1903 roku, zm. 8.XII.1987 roku.

PROF. DR ZYGMUNT TOBOLEWSKI

(29.I.1927–16.VIII.1988)

Urodził się w Grodzisku Wielkopolskim, zmarł w Poznaniu. Wybitny lichenolog, od studiów aż do śmierci związany z Uniwersytetem Poznańskim. Autor 80 publikacji naukowych, wśród których najbardziej znane to flora *Porosty polskie* (wspólnie z J. Nowakiem) oraz 9 zeszytów serii III – *Porosty (Lichenes) w Atlasie rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce*, którego był współredaktorem.

Pelniejsze wspomnienia ukazały się w kilku czasopismach: M. Olech. 1988. „In memoriam: Profesor Zygmunt Tobolewski, Ph. D”. *Graphis Scripta* 2(2); L. Lipnicki. 9.IX.1988. „Profesor Zygmunt Tobolewski”. *Ziemia Gorzowska* 37(444), rok IX; S. Cieśliński, M. R. D. Seaward. 1990. „Zygmunt Tobolewski 1927–1988”. *Herzogia* 8: 433–438; *Atlas rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce*, ser. III, zes. IX, (1988) [nota od redakcji].

R. W-B.

ROZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

DR STANISŁAWA PAWŁOWSKA
(22.VI.1905–20.IV.1985)
W 5 ROCZNICĘ ŚMIERCI

Dr Stanisława Pawłowska
(22.VI.1905–20.IV.1985)
– in 5th anniversary of her death

W bieżącym roku mija piąta rocznica śmierci dr Stanisławy Pawłowskiej. Przyszła na świat 22 czerwca 1905 roku jako córka Jana Bulandy, nauczy-

ciela gimnazjalnego w Tarnowie. Tam też ukończyła szkołę średnią, składając egzamin dojrzałości 18 czerwca 1924 roku. W roku 1933 ukończyła studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzyskując dyplom nauczycielski ze specjalnością w dziedzinie botaniki i zoologii. Dwa lata wcześniej (1931) w czasie studiów zawarła związek małżeński z Bogumiłem Pawłowskim, wówczas docentem UJ.

W latach 1945–1947 pracowała jako asystentka w kierowanym przez prof. W. Szaferę Instytucie Botaniki UJ. W następnych latach (1948–1950) jako asystentka-wolontariuszka przy tymże Instytucie, korzystając ze stypendium Komitetu dla Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej, wykonała pracę nt. *Stanowisko systematyczne i rozmieszczenie geograficzne śledziennicy alpejskiej*, na podstawie której uzyskała w 1951 roku tytuł doktorski. Równolegle opracowała rodziny *Crassulaceae* (gruboszowate) i *Saxifragaceae* (skalnicowate) do VII tomu *Flory Polskiej*. W roku 1952 ukazała się jej do dziś aktualna praca pt. *Endemiczne gatunki roślin w Polsce i ich ochrona*. W latach 1951–1954 wykłada geografę roślin w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. W roku 1953 zostaje zatrudniona w nowo powstałym Instytucie Botaniki PAN, gdzie pracuje do roku 1975, tj. do przejścia na emeryturę.

W późniejszych latach nadal utrzymuje kontakty z Instytutem, które jednak w miarę pogarszania się stanu jej zdrowia stają się coraz rzadsze. Umiera dnia 20 kwietnia 1985 roku i zostaje pochowana obok swego męża na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Przez wiele lat pracy w Instytucie Botaniki PAN była związana przede wszystkim z wydawnictwem *Flora Polska*, do którego kolejnych tomów opracowała różne grupy systematyczne roślin naczyniowych. Wspólnie z mężem, Bogumiłem Pawłowskim i jego asystentami, prowadziła badania fitosocjologiczne w górach Europy, zwłaszcza w Karpatach. Jest współautorką monograficznego opracowania *Zespoły łąk kośnych Tatr i Podtatrza* (1960) oraz nie opublikowanej do dziś pracy: *Zbiorowiska leśne Tatr*. Szeroko znany i ceniony jest jej rozdział „Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej” w zbiorowym dziele *Szata roślinna Polski* (1959 i późniejsze wydania). Niemniej cenny jest rozdział jej pióra o roślinności Tatr w popularnonaukowej monografii *Tatrzański Park Narodowy* (1953, 1962).

Cicha i skromna żyła zawsze w cieniu swego męża, jego wierna współpracowniczka, wykonująca wiele żmudnych i mało widocznych prac. Towarzystwo mu przez wiele lat w codziennej, trwającej od rana do późnych godzin nocnych pracy w Instytucie. Od roku 1928 przez ponad 40 lat pomagała mu w badaniach tatrzańskich. Brała też udział w jego licznych wyprawach naukowych w góry Półwyspu Bałkańskiego, w Alpy, Pireneje, Góry Dynarskie i oczywiście w różne części Karpat.

Jej publikowany dorobek obejmuje 26 prac, w tym 23 naukowe i 3 popularnonaukowe.

WYKAZ PRAC NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH

Prace naukowe:

- [1] 1947. De positione systematica et distributione geographica *Chrysosplenii alpinii* Schur. *Mater. do Fizjogr. Kraju* 4: 1–48 (rozprawa doktorska). PAU.
- [2] 1953. De nonnullis *Saxifragis* carpaticis et balcanicis. *Acta Soc. Bot. Polon.* 22(1): 225–244.
- [3] 1953. Rośliny endemiczne w Polsce i ich ochrona. *Ochrona Przyr.* 20: 1–33.
- [4] 1955. Rodziny: *Saxifragaceae*, *Crassulaceae*. W: W. Szafer, B. Pawłowski (red.), *Flora Polska*. Tom VII. PWN, Kraków, s. 32–84.
- [5] 1955. Świat roślinny Tatr. W: W. Szafer (red.), *Tatrzański Park Narodowy*. Wyd. Zakładu Ochr. Przyr. PAN, Kraków, s. 132–180.
- [6] 1958. De *Geranii silvatici* L. varietatibus quae in Polonia occurrunt. *Fragm. Flor. Geobot.* 4(1–2): 139–152.
- [7] 1959. Rodziny: *Linaceae*, *Oxalidaceae*, *Geraniaceae*, *Zygophyllaceae*. W: W. Szafer, B. Pawłowski (red.), *Flora Polska*. Tom VIII. PWN, Warszawa, s. 306–358.
- [8] 1959. Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej. W: W. Szafer (red.), *Szata roślinna Polski*. Tom I. PWN, Warszawa, s. 129–225.
- [9] 1960. (Wspólnie z B. Pawłowskim i K. Zarzyckim). Zespoły łąk kośnych Tatr i Podtatrza. *Fragm. Flor. Geobot.* 6(2): 95–222.
- [10] 1960. Les especes endemiques en Pologne et leur protection. *Cons. Nat. pour la Prot. de la Nat. Pologne*, Varsovie. INQUA. 1: 1–34. Kraków.
- [11] 1962. Świat roślinny Tatr. W: W. Szafer (red.), *Tatrzański Park Narodowy*. Wyd. Zakładu Ochr. Przyr. PAN, Kraków, s. 187–239.
- [12] 1963. De *Soldanellis*, quae in parte septentrionali Carpatorum crescunt. *Fragm. Flor. Geobot.* 9(1): 1–30.
- [13] 1963. Rodzina *Primulaceae*. W: B. Pawłowski (red.), *Flora Polska*. Tom X. s. 38–47, 51–76. PWN, Warszawa – Kraków.
- [14] 1964. Rodzaj *Chrysosplenium* L. W: T. G. Tutin i in. (red.), *Flora Europaea*. Vol.1. s. 380–381. University Press, Cambridge.
- [15] 1965. Pochodzenie flory kośnych łąk północnej części Tatr i Podtatrza. *Fragm. Flor. Geobot.* 11(1): 33–52.
- [16] 1966. De positione systematica speciei *Saxifraga Wahlenbergii* Ball (= *S. perdurans* Kit.). *Fragm. Flor. Geobot.* 13(4): 337–347.
- [17] 1966. De la Position Systematique du *Soldanella villosa* Darracq. *Bull. Cent. Etud. Rech. Sci. Biarritz* 6(2): 241–250.
- [18] 1967. Rodzaje: *Ajuga*, *Tucurium*, *Scutellaria*, *Marrubium* i *Sideritis*. W: B. Pawłowski (red.), *Flora Polska*. Tom XI. s. 73–100. PWN, Warszawa – Kraków.
- [19] 1968. Skalnica Wahlenberga, jedna z najciekawszych roślin naszej flory. *Wiad. Bot.* 12(4): 283–288.
- [20] 1970. (Wspólnie z B. Pawłowskim) O kilku roślinach w polskiej części Karpat dotąd nieznanych lub niepewnych. *Fragm. Flor. Geobot.* 16(2): 295–305.
- [21] 1971. Rodzina *Apocynaceae* oraz rodzaje: *Swertia*, *Centaureum*, *Arctium*, *Saussurea*, *Serratula*. W: B. Pawłowski, A. Jasiewicz (red.), *Flora Polska*. Tom XII. s. 32–44, 353–357, 383–389, 391–395. PWN, Warszawa – Kraków.
- [22] 1972. Rodzaje: *Leontodon*, *Picris*, *Helminthia*. W: B. Pawłowski, A. Jasiewicz (red.), *Flora Polska*. Tom XIII. s. 156–174. PWN, Warszawa – Kraków.
- [23] 1980. (Wspólnie z I. Horvatem, S. Bertovicem, B. Pawłowskim i K. Zarzyckim). Mapa fitosocjologiczna Sarniej Skąły w Tatrach Zachodnich (1958). *Ochrona Przyr.* 43: 75–91.

Prace popularnonaukowe:

- [1] 1949. Nasze paprocie. *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* 11/12.
- [2] 1951. Sasanki. *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę* 7(3-4): 3-18.
- [3] 1962. (Wspólnie z B. Pawłowskim i K. Zarzyckim). Badania fitosocjologiczne łąk ze szczególnym uwzględnieniem łąk Podtatrz i polskich Tatr. *Biblioteczka Wiadomości IMUZ* 5: 7-63.

Zbigniew MIREK, Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

CZESŁAWA PRYWER-LIDZBARSKA
- POLSKA BOTANICZKA W MEKSYKU
(25.XII.1900-1965) W 90 ROCZNICĘ
URODZIN

Czesława Prywer-Lidzbarska (25.XII.1900-1965)
- in 90th anniversary of her birth

Czesława Prywer-Lidzbarska (w Meksyku używa się obu nazwisk: ojca i matki) urodziła się w Sosnowcu 25 grudnia 1900 roku. Studiowała w Wyższej Szkole Ogrodniczej w Warszawie (1916-1918), oraz dodatkowo na Wydziale Rolniczym SGGW, gdzie w roku 1925 uzyskała stopień inżyniera rolnika. Po studiach rozpoczęła pracę na Uniwersytecie Warszawskim w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin. W

latach 1930-1939 pracowała w Wolnej Wszechnicy Polskiej, gdzie zajmowała się genetyką i cytologią. W tym okresie wyszła za mąż za p. Wilczyńskiego. W roku 1918 jeszcze jako harcerka-ochotniczka brała udział w obronie Lwowa. Już w pierwszych dniach II wojny światowej wstąpiła do Czerwonego Krzyża i została sanitariuszką. W czasie bombardowań Warszawy straciła męża. Po opuszczeniu Warszawy doszła wraz z cofającym się wojskiem aż do Lwowa. Władze sowieckie potraktowały ją jako jeńca i wysłały na Syberię. Temperatura w barakach spadała do -30°C i jeńcom groziła śmierć z zimna. Panią Prywer uratował szczęśliwy przypadek: kierownik działu rolnego tego obozu zauważył na liście uwięzionych nazwisko „Prywer” znane mu z literatury dotyczącej cytologii buraka cukrowego, spytał jakie więzy pokrewieństwa łączą ją z tym uczonym. Gdy usłyszał, że to ona właśnie nim jest przeniósł ją do pracy w szklarniach do obsługi swoich doświadczeń, zaznaczając, że za złe wykonanie pracy grozi jej kara śmierci. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej i uwolnieniu polskich więźniów zgłasza się jako ochotniczka do radzieckiego szpitala wojskowego. Tam, pracując wśród chorych na tyfus, sama w końcu zaraża się tą chorobą. Jako cudzoziemka i uciekinierka nie ma prawa do trudniej dostępnych lekarstw i jej organizm osłabiony poprzednimi przejściami jest na granicy śmierci. Jednak dobroć jaką okazywała chorym i wspaniałomyślność wobec towarzyszy pracy zyskały jej uznanie ze strony kolektynu szpitalnego, ominięto więc przepisy i dano jej pełną opiekę lekarską, taką jak żołnierzom. Dzięki temu uratowała się.

Jedną z najpiękniejszych kart w życiu pani Prywer było zaopiekowanie się sierotami polskimi, których całe gromady błąkały się po Związku Radzieckim, żywiąc się z żebraniny i na śmietnikach. Zorganizowała wędrowny sierociniec dla kilkuset dzieci i zgodnie z instrukcjami Emigracyjnego Rządu Polskiego w Londynie doprowadziła je aż do Indii. Perypetie takich grup sierot opisuje Weronika Hort w książce *Tulacze dzieci* (Warszawa, PIW, 1981). Ostatecznie polskich uchodźców przyjął gościnnie Meksyk (Stany Zjednoczone A. P. nie przyjęły ich bo miały już wyczerpany limit imigrantów na dany rok). Umieszczono ich w gospodarstwie rolnym Santa Rosa koło León w stanie Guanahuato, gdzie było też Państwowe Pole Doświadczalne. Początkowo, będąc uchodźcą, nie mogła pracować w urzędzie państwowym i była zwykłą robotnicą. Wizytujący Pole Doświadczalne wiosną 1945 r. minister rolnictwa usłyszawszy, że pracująca tam Czesława Prywer była wcześniej wykładowcą na uniwersytecie i zna 5 języków polecił jej natychmiast włączyć się do grona profesorskiego Państwowej Szkoły Rolniczej w Chapingo koło miasta Meksyk (dziś „Uniwersytet Autonomiczny Chapingo”). Pracowała tam wiele lat w Katedrze Botaniki Ogólnej i Cytologii oraz jako kierownik Laboratorium Botanicznego, została też

członkiem Rady Zarządzającej Szkołą, co dla cudzoziemki było wielkim wyróżnieniem. Na ćwiczenia prowadzone przez nią studenci tłumnie się garnęli. Gdy utworzono w Chapingo „Colegio de Postgraduados” czyli Szkołę dla magistrantów, prowadzi tam przedmioty cytologię i techniki mikroskopowe. Prowadzi tam również prace naukowe nad anatomią i cytologią *Tripsacum* i kukurydzy. Można wśród nich wymienić: znaczenie poliploidalności przy powstawaniu roślin uprawnych, nowe idee co do pochodzenia kukurydzy. Niektóre inne jej prace cytuję w bibliografii. Jeśli chodzi o jej charakterystykę jako człowieka oddaję głos jej biografowi meksykańskiemu Rubénowi Hermesdorfowi¹: „Jej pierwsi uczniowie, których zawsze wspominała z życzliwością, udawali się do niej jako do swojej nauczycielki, ale z pewnością także trochę jak do matki czy starszej przyjaciółki... Profesorowie i badacze zawsze mogli na nią liczyć jako na osobę gotową do współpracy i wprowadzania w życie nowych idei dla dobra społeczeństwa... W jej skromnym mieszkaniu wisiał na ścianie portret Adama Mickiewicza... Święta Bożego Narodzenia były dla niej okresem wielkiej nostalgii...; w tych dniach jadła wyłącznie tradycyjnie polskie potrawy... Przyjmuje obywatelstwo meksykańskie, ale nadal kocha Polskę swój kraj rodzinny, do którego nigdy nie danym jej było powrócić... Nigdy z jej ust nie słyszy się jakiegokolwiek komentarza o Rosji i Niemczech... żyje tylko dla przyszłości... Problemy Meksyku interesują ją głęboko, ale nigdy nie krytykuje ani ludzi ani instytucji tego kraju”.

W testamentcie zapisała swoje książki Bibliotece Uniwersyteckiej, swój dom pani Jadwidze Ingarden, Polce, z którą razem mieszkała przez 12 lat, a niewielki majątek rolny, który kupiła z oszczędności przeznaczyla na ufundowanie stypendium dla studentów meksykańskich. Na ziemi tej powstała potem kolonia domków profesorów tej uczelni. Główna ulica w tej kolonii nazwana jest jej imieniem. Również jedna z sal w Colegio de Postgraduados nosi jej imię. Liczni jej uczniowie zajmują wysokie stanowiska w nauce i administracji. Polakom pracującym w Meksyku oddała wielką przysługę, gdyż nie byliśmy już przedstawicielami jakiegoś małego znanego narodu, ale przedstawicielami tego samego narodu, do którego należała pani Prywer.

NIEKTÓRE PRACE NAUKOWE CZESŁAWY PRYWER

1931. Badania cytologiczne nad burakiem cukrowym (*Beta vulgaris* L. v. *Saccharifera*). *Acta Soc. Bot. Pol.* 8: 19–46.
1932. Genetische Studien über die Bastarde zwi-

schen *Geum urbanum* L. und *G. rivale* L. *Acta Soc. Bot. Pol.* 9: 87–114.

1936. Badania cytologiczne nad niektórymi gatunkami rodzaju *Prunus*. *Acta Soc. Bot. Pol.* 13: 551–83.
1960. Estudio citologico de algunas especies del genero *Tripsacum*. *Bol. Soc. Bot. Mexico.* 25: 1–31.
1963. Meiosis en *Tripsacum zopilotense*. *Bol. Soc. Bot. Mexico.* 28: 11–18.
1965. Cytological evidence of natural intertribal hybridization of *Tripsacum* and *Manisuris*. *Amer. Jour. Bot.* 52: 182–184.

Leszek S. JANKIEWICZ

PRO MEMORIA

- 50 rocznica śmierci Bohdana Dyakowskiego (22.XII.1864–9.XII.1940), ur. w Kotużyńcach w Guberni Kijowskiej, zm. w Krakowie, przyrodnika, zasłużonego pedagoga i jednego z najwybitniejszych popularyzatorów wiedzy botanicznej, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego (1888), wykładowcy dydaktyki botaniki na Studium Pedagogicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, autora *Zarysu Botaniki* (wspólnie z W. Szaferem, 1933) oraz ponad 50 innych książek popularnonaukowych i podręczników, a także kilkuset artykułów i notatek ogłaszanych m. in. we *Wszelkości i Przyrodzie*; współzałożyciela Ligi Ochrony Przyrody i jednego z najbardziej oddanych jej działaczy.
- 50 rocznica śmierci Ignacego Kosińskiego (28.VII.1874–1940), fizjologa roślin i rolnika, absolwenta Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach oraz Uniwersytetów w Jenie i Lipsku, asystenta Stacji Doświadczalnej Chemiczno-Rolniczej w Dublanach i Katedry Chemii Rolnej i Fizjologii Roślin na Studium Rolniczym UJ, kierownika Stacji Doświadczalnej w Miłoszewcu (Chruszczew) oraz Wydziału Rolniczego (Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego – PINGW), członka zwyczajnego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, autora około 150 prac naukowych (m. in. *Wpływ związku azotu na wzrost roślin kielkujących*), aresztowanego w 1939 roku przez hitlerowców i zmarłego prawdopodobnie w więzieniu toruńskim na początku 1940 roku.
- 100 rocznica urodzin Marii Skalińskiej (ur. 27.XII.1890 w Warszawie, zm. 18.XII.1977 w Krakowie); cytologa, embriologa i genetyka roślin, twórcy krakowskiej szkoły cytologicznej, absolwentki Uniwersytetu w Bernie (Szwajcaria), wykładowcy Wyższej Szkoły Ogrodniczej w Warszawie, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, w okresie II wojny światowej pracownika Kew Gardens pod Londynem, wieloletniego redaktora *Acta Biologica Cracoviensia*, autorki przeszło 100 prac naukowych publikowanych

¹Ruben Hermesdorf 1976. Patronato Czesława Prywer Lidzbarska A. C. Colegio de Postgraduados, Chapingo, Mexico.

w większości w języku angielskim. 100-lecie Jej urodzin uczcił Krakowski Oddział PTB i Sekcja Historii Botaniki PTB uroczystym posiedzeniem naukowym w dniu 13.XII.1990 r.

• 100 rocznica urodzin Bronisława Szakiena (29.VII.1890–25.III.1938), botanika urodzo-

nego w Kizlarze na Kaukazie, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego, nauczyciela Gimnazjów Wileńskich i tamtejszego Uniwersytetu, zasłużonego badacza roślin naczyniowych i grzybów niedoskonalnych Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny oraz pionierskich prac poświęconych cytologii skrzypów i paproci.

• 50 rocznica śmierci Jana Włodka (31.VIII.1885–19.II.1940), ur. w Dąbrowicy k. Tarnowa, zm. w Krakowie wskutek przejść w obozie; asystenta gospodarstwa doświadczalnego Uniwersytetu

Jagiellońskiego w Mydlnikach, wykładowcy Studium Rolniczego UJ, organizatora Studium Rolnictwa Tropikalnego na UJ, inicjatora badań rolniczych w terenach górskich, członka korespondenta Akademii Nauk Czechosłowacji, człowieka oddanego ochronie przyrody tatrzańskiej.

• 100 rocznica urodzin Stefana Ziobrowskiego (6.IV.1890–26.IX.1969), ogrodnika i botanika, ur. we Lwowie, zm. w Krakowie, absolwenta i doktora Uniwersytetu Jagiellońskiego i tuż po II wojnie światowej asystenta Ogrodu Botanicznego UJ, profesora Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, wieloletniego członka Krakowskiego Oddziału PTB, prezesa Krakowskiego Towarzystwa Ogrodniczego i Redaktora czasopisma *Ogródnictwo*.

• 100 lat temu ukazały się dwa podstawowe dla florystyki karpackiej dzieła: Bolesława Kotuli – *Rozmieszczenie roślin naczyniowych w Tatrach*, Kraków, 1889/90, ss. 512; Feliksa Berdausa – *Flora Tatr, Pienin i Beskidu Zachodniego*. Warszawa, 1890, ss. 827.

Zbigniew MIREK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

XIX MIĘDZYNARODOWA WYCIECZKA GEOBOTANICZNA (POLSKA, 7–26.VII.1989)

19th International Phytogeographic Excursion (IPE) (Poland, 7–26.VII.1989)

Międzynarodowe Wycieczki Geobotaniczne (International Phytogeographic Excursions) mają wieloletnią tradycję i należą do najpoważniejszych imprez tego typu, organizowanych dla międzynarodowej społeczności botaników. Organizatorem Wycieczek (IPE) jest stała Komisja IPE, działająca pod przewodnictwem Dyrektora Instytutu Botaniki Fundacji Rübla w Politechnice w Zürichu (obecnie prof. Eliaś Landolta), a współorganizatorem są instytucje botaniczne kraju, przez którego teren przebiega trasa Wycieczki. Dotychczasowe Wycieczki odbyły się kolejno:

Nr	Rok	Kraj lub region
1.	1911	Anglia, Szkocja, Irlandia
2.	1913	USA: Nowy Jork-Chicago-San Francisco-Tuscon-Nowy Jork
3.	1923	Szwajcaria: Alpy
4.	1925	Szwecja, Norwegia
5.	1928	Czechosłowacja, Polska
6.	1931	Rumunia
7.	1934	Włochy
8.	1936	Maroko, Zachodnia Algeria

Ryc. 1. Uczestnicy 19 IPE w Karniowicach. 1 – Z. Mirek, 2 – J. Kuternozińska, 3 – T. Mrozińska, 4 – J. Staszkiwicz, 5 – L. Stuchlik, 6 – V. Rasomavičius, 7 – E. Fremstad, 8 – K. Grodzińska, 9 – J. Balavičienis, 10 – J. Oleszakowa, 11 – B. Kotarba, 12 – I. Karpati, 13 – M. Reyman, 14 – V. Karpati, 15 – E. Landolt, 16 – K. Zarzycki, 17 – A. Medwecka-Kornaś, 18 – J. Kornaś, 19 – V. I. Parfenov, 20 – J. J. Wójcicki, 21 – N. Kuhn, 22 – G. Eiten, 23 – A. Lekavičius, 24 – M. Laivins, 25 – M. Ralska-Jasiewiczowa.

9.	1949	Irlandia
10.	1953	Hiszpania
11.	1956	Alpy Wschodnie
12.	1958	Czechosłowacja
13.	1961	Finlandia, Północna Norwegia
14.	1966	Alpy Zachodnie
15.	1971	Grecja
16.	1978	USA: część południowo-wschodnia
17.	1983	Argentyna Północna
18.	1984	Japonia: Honshu

19 IPE odbyła się w Polsce niemal dokładnie w 60 rocznicę poprzedniej. Jej organizatorem ze strony polskiej był Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (prof. K. Zarzycki) przy współudziale Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego (prof. J. Kornaś), a także Instytutu Botaniki Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie (prof. D. Fijałkowski i prof. K. Karczmarsz), Zakładu Botaniki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach (prof. S. Cieśliński)

i Zakładu Fizjografii i Arboretum w Bolestraszycach (doc. J. Piórecki). Obowiązki Honorowych Przewodniczących 19 IPE pełnili prof. J. Fabijanowski i prof. J. Kornaś. W części lub całości Wycieczki udział wzięło 28 gości zagranicznych z 14 krajów. 19 IPE przyświecał nadrzędny cel zawarty w haśle przewodnim – *Flora i roślinność Polski – przemiany, zarządzanie i ochrona: 1928-1988*.

Wycieczkę podzieloną na pięć etapów, której trasa pokrywała się częściowo z trasą poprzedniej, 5 IPE sprzed sześćdziesięciu lat, prowadził prof. K. Zarzycki wspomagany przez kilkunastu specjalistów z różnych krajowych ośrodków naukowych:

I. Jura Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Małopolska z Krakowem i okolicami (prof. J. Kornaś, prof. A. Medwecka-Kornaś, prof. K. Grodzińska, prof. K. Wasylikiowa, doc. H. Trzcinińska-Tacik, dr J. Wójcicki),

II. Karpaty Zachodnie (prof. J. Staszkiwicz, dr Z. Mirek, dr H. Piękoś-Mirkowa, doc. T. Mrozińska),

III. Karpaty Wschodnie (doc. J. Piórecki, mgr Z. Szelać),

IV. Wyżyna Lubelska i Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie (prof. D. Fijałkowski, prof. K. Karczmarsz, dr K. Bałaga),

V. Góry Świętokrzyskie (prof. S. Cieśliński, dr E. Bróź, dr S. Orzechowski, dr J. Wójcicki).

Część spośród uczestników wzięła udział w dodatkowej, pięciodniowej Wycieczce do Puszczy Białowieskiej, którą poprowadził prof. J. Faliński i prof. K. Zarzycki.

Dla uczestników Wycieczki przygotowano sześć przewodników, obejmujących ogólne informacje przyrodnicze i geograficzne o Polsce oraz szczegółowe informacje o poszczególnych etapach trasy Wycieczki i odwiedzanych stanowiskach. Ponadto, dla uczestników przygotowano wiele materiałów dodatkowych.

Materiały powyższe z 19 IPE [Proceedings of the 19th International Phytogeographic Excursion (IPE), 1989, through Poland] zostaną opublikowane zgodnie ze statutem Wycieczki w *Veröffentlichungen des Geobotanischen Institutes der Eidg. Tech. Hochschule, Stiftung Rübel*, w Zürichu, pod redakcją prof. E. Landolta, prof. K. Zarzyckiego i dr J. Wójcickiego. Planowane jest wydanie dwóch

tomów, z których pierwszy tom obejmie część przewodników oraz przeglądowe i oryginalne prace autorów polskich, dotyczące odwiedzanych terenów w trakcie IPE, a drugi tom – prace autorów zagranicznych, uczestniczących w Wycieczce oraz prace autorów polskich.

W ostatnim dniu pierwszego etapu 19 IPE, 10 lipca 1989 roku, zmarł w Karniowicach jeden z jej uczestników – prof. Istvan Karpati z Węgier, w wieku 65 lat, powracając ze spaceru na stanowisko *Betula x oycoviensis* w Dolinie Kobylańskiej.

Na zakończenie 19 IPE uczestnicy zaproponowali, aby kolejna, 20 IPE odbyła się na terenie Litwy, Łotwy, Estoni i Białorusi. Czy jednak obecna sytuacja polityczno-społeczna w tej części Europy pozwoli na to, czas pokaże.

Jan J. WÓJCICKI

SYMPOZJUM NT. PÓŻNOGLACJALNE I HOLOCENSKIE ZMIANY ŚRODOWISKA – DOLINA WISŁY 1988
(KRAKÓW, 15–21.VI.1988)

„Late Glacial and Holocene environmental changes – Vistula Basin 1988”
(Cracow, 15–21.VI.1988)

Międzynarodowe sympozjum zostało zorganizowane w ramach Eurosyberyjskiej podkomisji badań holocenu INQUA i projektu IGCP 158 - paleohydrologia strefy umiarkowanej. Głównymi organizatorami byli doc. dr hab. M. Ralska-Jasiewiczowa (paleobotanik, Instytut Botaniki PAN w Krakowie) i prof. L. Starkel (geomorfolog, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Krakowie, przewodniczący Komitetu Badań Czwartorzędu). W sympozjum uczestniczyło około 100 osób z Bułgarii, Czechosłowacji, Danii, Finlandii, Francji, Holandii, Irlandii, Jugosławii, Norwegii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Republiki Federalnej Niemiec, Szwecji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego. Program sympozjum obejmował 2 dni sesji plenarnej, sesje plakatowe i 5 dni sesji terenowych. Na tematy sesji plenarnej złożyły się: 1. Synteza wyników Międzynarodowego Programu Korelacji Geologicznych (IGCP) – projektu 158 *Zmiany hydrologiczne w strefie umiarkowanej w ciągu ostatnich 15.000 lat*, podprogramu *Środowiska jezior i torfowisk*, 2. Wpływ człowieka prahistorycznego na roślinność naturalną, 3. Paleohydrologia globalna oraz 4. Plany i udział w programie *Badań nad Globalnymi Zmianami Środowiska* (IGBP).

Po generalnej dyskusji kończącej sesję plenarną, odbyły się robocze spotkania podkomisji eurosyberyjskiej przy komisji badań holocenu INQUA (Międzynarodowa Unia Badań Czwartorzędu); oraz spotkanie komisji do spraw *Atlasu Paleogeograficznego*. Sesje plakatowe miały miejsce w dwóch

grupach problemowych, paleobotanicznej i geomorfologicznej. Podczas sesji terenowych w Polsce Południowej i Środkowej prezentowano wyniki prac prowadzonych na kilkunastu stanowiskach. Badania dotyczyły przemian środowiska przyrodniczego, które zachodziły w danym rejonie w ciągu ostatnich 15 000 lat. W badaniach tych brali udział paleobotanicy, botanicy, zoologodzy, gleboznawcy, geolodzy, geomorfologodzy, hydrologodzy, fizycy i archeolodzy. W Polsce Południowej zaprezentowano stan wiedzy nad przemianami środowiska geograficznego i przyrodniczego oraz nad osadnictwem w Karpatach, a szczegółowo omówiono historię roślinności Kotliny Nowotarsko-Orawskiej na podstawie zbadanych profili z torfowisk Puścizna Rękowiańska i Bór na Czerwonem. Osady torfowiska w Wolbromiu i w brzegu rzeki Raclawki oraz starorzeczka Wisły w Puszczy Niepolomickiej pozwoliły scharakteryzować poznane dotychczas przyrodnicze przemiany w późnym glacie i holocenie w okolicach Krakowa, a stanowiska w Pleszowie i Brononicach uzupełniły obraz tego obszaru o wiadomości na temat osadnictwa neolitycznego. W Polsce Środkowej prezentowano badania osadów z jezior Błędowo, Gościąż i Strażym oraz odkrywek geologicznych na wydnie w Kamionie, które naświetliły ewolucję środowiska przyrodniczego w dolinie Wisły. Dzięki interdyscyplinarnym pracom prowadzonym na wszystkich stanowiskach dyskusje nad prezentowanymi wynikami były wielostronne i przez to jeszcze bardziej ciekawe, niż w zakresie jednej tylko specjalności. Pogoda podczas sesji terenowych prawie do ostatnich godzin była słoneczna, co dodatkowo sprzyjało referatom, prezentacji badanych materiałów, przygotowanych profili i odkrywek oraz dyskusjom na stanowiskach. Wydano przewodnik konferencji: *Late Glacial and Holocene environmental changes - Vistula Basin 1988. Excursion Guide Book - Symposium*. AGH, Cracow, pp. 220. Pomimo bardzo napiętego czasu, zajętego na przedstawianie i dyskutowanie późnoglacialnych i holocenijskich problemów nurtujących przyrodników, znalazło się kilka relaksowych przerywników, równie starannie, jak część naukowa, zaplanowanych przez organizatorów. Po sesji plenarnej na spotkaniu towarzyskim prof. L. Starkel przedstawił zabawny referat o geografii folkloru polskiego *Z biegiem Wisły*. Znalazł się moment (!) na zwiedzanie Krakowa i kilkadziesiąt minut na wysłuchanie kilku utworów Chopina w Żelazowej Woli. Na zakończenie, po prezentacji wyników badań opracowywanych obecnie arcydziełach, rocznie warstwowanych osadów dennych jeziora Gościąż, licząc ok. 13.000 lat, była chwila wytchnienia przy kubeczku szampana. Dwa pierwsze dni były filmowane na kasecie video, kasetą znajduje się w IB PAN w Krakowie. Byłoby wspaniale częściej uczyć się o problemach późnego glaciału i holocenu na tego typu konferencjach!

Dorota NALEPKA

V ZJAZD SŁOWACKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO (TATRZAŃSKA LOMNICA, 4-8.IX.1989)

5th Meeting of the Slovak Botanical Society (Tatranská Lomnica, 4-8.IX.1989)

Zjazdy Słowackiego Towarzystwa Botanicznego cieszą się wielkim zainteresowaniem zarówno botaników słowackich jak i czeskich. Jest już tradycją tych spotkań, że zaprasza się na nie również botaników z krajów ościennych. W V Zjeździe uczestniczyło po kilku przedstawicieli z Węgier, Ukrainy oraz z Polski. Trud zorganizowania Zjazdu podjął Zakład Systematyki Instytutu Esperymentalnej Biologii i Ekologii Słowackiej Akademii Nauk przy współudziale botaników z Pracowni Naukowej TANAP-u.

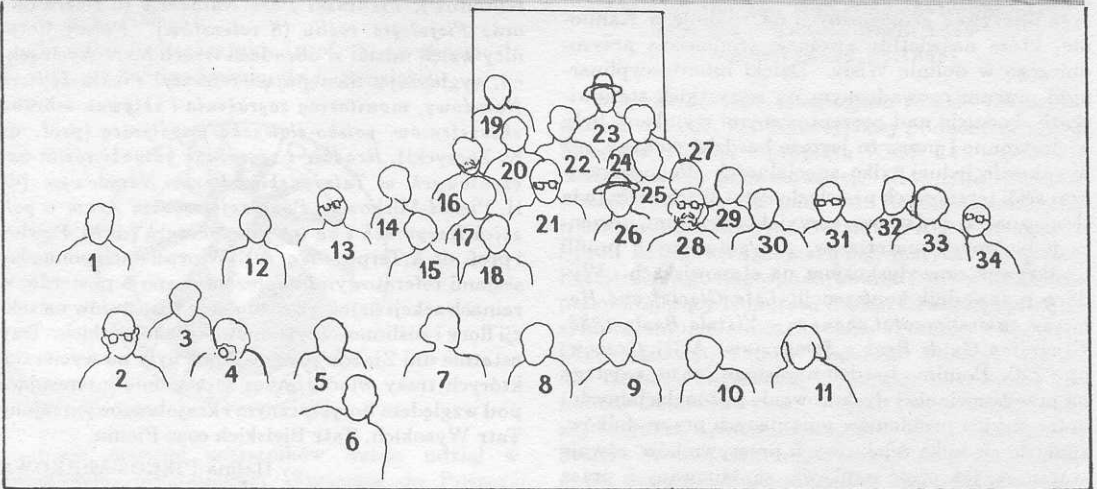
Przewodnim tematem V Zjazdu był *Aktualny stan badań i ochrony wysokogórskich ekosystemów*. Wygłoszono łącznie 61 referatów, prezentowanych na sesji plenarnej (6 referatów) oraz w ramach 4 sekcji: *Flora i roślinność systemów wysokogórskich* (28 referatów), *Ochrona zasobów genowych roślin* (13 referatów), *Pieniński Park Narodowy* (6 referatów) oraz *Fizjologia roślin* (8 referatów). Polscy botanicy wzięli udział w obradach trzech pierwszych sekcji, wygłaszając następujące referaty: *Pieniński Park Narodowy, monitoring zagrożenia i aktywna ochrona ekosystemów, polsko-słowacka współpraca* (prof. dr K. Zarzycki), *Rzadkie i zagrożone gatunki roślin naczyniowych w Tatrzańskim Parku Narodowym* (dr H. Piękoś-Mirkowa), *Populacje rodzaju Arum w polskich Karpatach i na ich przedgórzach* (dr M. Pawlus i prof. dr A. Terpo - Węgry). W przerwach pomiędzy sesjami referatowymi zaprezentowano 8 posterów w ramach sekcji fizjologii roślin oraz 6 posterów na sekcji flory i roślinności systemów wysokogórskich. Trzy ostatnie dni Zjazdu przeznaczone były na wycieczki, których trasy wiodły przez szczególnie interesujące pod względem florystycznym i krajobrazowym rejony Tatr Wysokich, Tatr Bielskich oraz Pienin.

Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

XII MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE EUROPEJSKICH BOTANIKÓW ZAJMUJĄCYCH SIĘ CZWARTORZĘDEM (CZECHOSŁOWACJA, 5-15.VI.1989)

12th International Meeting of European Quaternary Botanists (Czechoslovakia, 5-15.VI.1989)

Międzynarodowe Spotkania Europejskich Botaników Zajmujących się Czwartorzędem są imprezą organizowaną w ramach Podkomisji Eurosyberyjskiej Komisji Badań Holocenu INQUA. Organizacja

Ryc. 1. Uczestnicy 12 wycieczki IMEQB w Czechosłowacji: 1 - S. Wegmüller, 2 - J. Úlehla, 3 - M. Kabailiene, 4 - D. Moe, 5 - R. Krisai, 6 - P. Havlíček, 7 - B. Ammann, 8 - M. Ralska-Jasiewiczowa, 9 - H. Grosse-Brauckmann, 10 - K. Hyvärinen, 11 - H. Hyvärinen, 12 - E. Břizova, 13 - Y. Vasari, 14 - H. Svobodová, 15 - E. Rybničková, 16 - K-E. Behre, 17 - K. Wasylkowa, 18 - M. Latałowa, 19 - J. Joosten, 20 - A. Obidowicz, 21 - K. Tobolski, 22 - W. Granoszewski, 23 - M. Reille, 24 - K. Rybniček, 25 - G. Grosse-Brauckmann, 26 - A. Pons, 27 - J. van Leeuwen, 28 - W. van der Knaap, 29 - R. Janssen, 30 - K. Kloss, 31 - K. Oeggl, 32 - H. Pajunen, 33 - R. Neuhäusl, 34 - B. Eriksson.

wane co 4-5 lat są jak gdyby walnym zebraniem wszystkich europejskich botaników „czwartorzędowych”, na którym podsumowują się miniony okres i ustala program spotkań i działań na następne lata.

Organizacja 12 Spotkania (The 12th International Meeting of European Quaternary Botanists) przypadła kolegom z Czechosłowacji, w dniach od 5

do 15.VI.1989 roku. W wycieczce uczestniczyło 37 osób z 11 krajów (Austria - 2, Finlandia - 5, Francja - 2, NRD - 1, RFN - 3, Holandia - 4, Norwegia - 1, Polska - 6, Szwajcaria - 3, Związek Radziecki - 1, Czechosłowacja - 9). Największą grupę stanowili badacze aktualnie pracujący nad florami i paleoekologią holocenu oraz opracowujący tło przyrodnicze stano-

wisk archeologicznych; nieliczną grupę stanowili badacze zajmujący się plejstoceniem.

Rozpoczęcie imprezy odbyło się w pięknym zamku w Bechynie, gdzie w imieniu organizatorów powitał wszystkich dr Kamil Rybniček. Oficjalnego otwarcia dokonał Przewodniczący Podkomisji Eurosyberyjskiej Komisji Badań Holocenu INQUA profesor Yrjö Vasari na uroczystej kolacji.

Organizatorzy przygotowali dla każdego uczestnika bogate i interesujące materiały informacyjne. Bezcenną i perfekcyjnie opracowaną pozycją jest dwuczęściowy (tekst + ryciny) przewodnik wycieczkowy. Dokładne opisy stanowisk, diagramów pyłkowych i współczesnej flory oraz bogato cytowana literatura czynią z niego kompendium dotychczasowej pracy czeskosłowackich palinologów.

Trasa wycieczki wiodła z południowych Czech i wschodniej części Gór Szumawskich poprzez Pogórze Czesko-Morawskie, południowe Morawy, niziny płd.-zach. Słowacji i kończyła się w płn.-zach. Słowacji (Kotlina Orawska i Tatry Zachodnie). Koledzy z Czechosłowacji zaprezentowali nam 16 stanowisk; głównie były to torfowiska różnych typów, ale także stanowiska archeologiczne i rezerwat roślinności kserotermicznej. Na poszczególnych stanowiskach osoby prowadzące krótko prezentowały wyniki swoich badań ilustrowane diagramami i planszami.

Interesująca dyskusja miała miejsce nad zarastającym stawem Řežabinec w Kotlinie Czeskobudziejewickiej. Profil z torfowiska niskiego Řežabinec charakteryzuje się brakiem osadów środkowego holocenu. Analiza palinologiczna i szczątków makroskopowych pokazuje rozwój trzech okresów. Okresy preborealny i borealny reprezentowane są w osadach jeziornych, po których następują od razu osady torfowe okresu subborealnego i subatlantyckiego. Ostatnią warstwą są torfy turzycowe. Zjawisko braku osadów środkowego holocenu obserwowano nie tylko w powyższym profilu, lecz także w innych profilach w Europie.

Są co najmniej dwie teorie próbujące wyjaśnić to dziwne zjawisko. Pierwsza, zakłada wpływ globalnych, kontynentalnych zmian klimatycznych i hydrologicznych, jak i również lokalnych czynników. Druga, próbuje to wyjaśnić specyficzną dynamiką wzrostu torfowiska. W miejscach szczególnie mineralnych wzrost torfowiska i zwiększenie jego powierzchni jest rezultatem stosunkowo niskiego poziomu wody gruntowej, co powoduje silne przewietrzanie górnych poziomów. Stwarza to dogodne warunki na wejście drzew i krzewów. Silne procesy całkowitej humifikacji niszczą częściowo lub zupełnie osady organiczne. Ponowne podniesienie się poziomu wody i podtopienie powierzchni inicjuje ponowny rozwój torfowiska. Taki cykl może się teoretycznie powtarzać wiele razy i w każdym czasie. Wydaje się, że roślinność i warunki klimatyczne środkowego holocenu mogły lokalnie preferować szybkość akumulacji torfu, ekspansję drzew

i krzewów, jak i rozkład torfu.

Wspaniałym przeżyciem było zwiedzanie Rezerwatu Biosfery UNESCO Pavlovskí Vrchy w południowych Morawach. Przepiękne pasmo jurajskich wapieni długości prawie 11 km i szerokości 2-3 km jest ostoją dla wielu bardzo rzadkich i interesujących zbiorowisk i gatunków. Zawdzięcza to swojemu położeniu u zbiegu trzech regionów florogenetycznych (pannońskiego, karpackiego i hercyńskiego), jak również swojej historii w plejstocenie kiedy, to teren ten stał się refugium dla wielu gatunków przed lodowcem kontynentalnym z północy a lodowcami alpejskimi z południa. Opiszano z tego terenu kilka typów roślinności; lasy ze związku *Carpinion*, *Tilieto-Aceretum*, kserotermofilne lasy *Corno-Quercetum pubescentis*, murawy kserotermiczne i zbiorowiska naskalne (*Stipetum capillate*, *Caricetum humilis*, *Festucetum valesiacae*).

Ostatnie nasze stanowisko znajdowało się już bardzo blisko Polski w Dolinie Rohaczy w Tatrach Zachodnich. Omówiono i przedyskutowano 2 diagramy pyłkowe. Jeden, z Przedniego Stawu (anal. K. Krupiński) w Dolinie Pięciu Stawów Polskich i drugi z profilu po stronie Słowackiej. Zwrócono uwagę na trudność interpretacji danych paleobotanicznych na tak małym wysokogórskim obszarze jak Tatry. Podkreślano w dyskusji ogromne znaczenie tzw. „efektu górskiego” w diagramach z piętra subalpejskiego, tzn. udziałem ziarn pyłku pochodzących z dalekiego i średniego transportu, jak i również z niższych pięter górskich.

Dwa wieczory były poświęcone na referaty i krótkie doniesienia. Profesor Dagfinn Moe zaprezentował badania poprzecznych przekrojów dwóch ogławianych (pollarding) wiązów (*Ulmus glabra*) z zachodniej Norwegii. Roczne zmiany szerokości przyrostów pierścieni są po części przypisywane procesowi ogławiania wiązów, a po części patogenowi *Ceratocystis ulmii*. Ostatnie dane o dużej epidemii choroby wiązów w Norwegii pochodzą z 1826 roku, co było dobrze widoczne na badanych przekrojach. Ogławianie wiązów w parkach i obrywanie na paszę młodych pędów i liści na stanowiskach naturalnych mogą być czynnikami ułatwiającymi inwazję patogena, którego plecha blokuje dopływ substancji do wyższych partii pnia. Profesor Vasari przedstawił wyniki wspólnych badań prowadzonych wraz z żoną od 1967 roku nad historią roślinności Islandii.

10 czerwca odbyła się dyskusja roboczej grupy 15 palinologów na temat konieczności utworzenia i wstępnych propozycji Europejskiego Palinologicznego Banku Danych. Konkluzje z tych, trwających do późnego wieczoru obrad, przedstawił prof. R. Janssen na spotkaniu roboczym w Námestovie 13 czerwca, na którym byli obecni prawie wszyscy uczestnicy wycieczki (kilka osób musiało wyjechać wcześniej). Organizatorami 12 Międzynarodowego Spotkania Europejskich Botaników Zajmujących się Czwartorzędem byli dobrze znani w Europie i za-

przyjaźnieni od wielu lat z polskimi botanikami dr, dr Eliška i Kamil Rybničkové, dr Vlasta Jankovská, dr Helena Svobodová z Instytutu Biologii Systematycznej i Ekologicznej Czechosłowackiej Akademii Nauk w Brnie; dr Eduard Krippel z Instytutu Geografii Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie; dr Robert Neuhäusl z Instytutu Botaniki Cz. A. N w Průhonicach koło Pragi; dr Evá Břizova i dr Pavel Havlíček z Instytutu Geologii wPradze.

Dzięki ogromnej trosce organizatorów o uczestników w trakcie spotkania, jak i wcześniejszym przygotowaniom, plan wycieczki był realizowany bardzo skrupulatnie i mogliśmy zobaczyć wszystkie zaplanowane stanowiska. Był również czas na zwiedzenie niektórych pięknych miejsc i zabytków Czechosłowacji.

Podsumowanie czzechosłowackiej wycieczki miało miejsce 13 czerwca w Námestovie. Omówiono okres od ostatniego spotkania w 1984 roku w Marsylii. Ustalono kalendarium spotkań na przyszłość. Dr Brigitta Ammann naświetliła nowopowstający, obszerny program badawczy *Global Changes of the Past*. Prof. Pons i dr M. Reille zaprosili wszystkich na Korsykę w 1993 roku, gdzie planowana jest kolejna 13 wycieczka europejskich botaników „czwartorzędowych”.

Uroczysta kolacja kończąca oficjalnie nasze spotkanie w Czechosłowacji miała miejsce 14 czerwca. W miłej i rodzinnej atmosferze odbywały się ostatnie rozmowy i wręczenie drobnych pamiątek naszym gospodarzom i troskliwym opiekunom przez dwa tygodnie spędzone w Czechosłowacji. W imieniu wszystkich uczestników podziękował prof. Y. Vasari, kończąc słowami: „Vivat Botanica Quaternaria”.

Wojciech GRANOSZEWSKI

III MIĘDZYNARODOWY ZJAZD SEKCJI EUROPEJSKO-ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ MIĘDZYNARODOWEJ ORGANIZACJI OGRODÓW BOTANICZNYCH (IABG) (BUDAPESZT – VÁCRÁTÓT, 29.V–2.VI.1989)

3rd International Meeting of the European -Mediterranean Division of the International Association of Botanical Gardens (Budapest – Vácrátót, 29.V–2.VI.1989)

Kolejny Zjazd istniejącej od 1982 roku Sekcji Europejsko-Śródziemnomorskiej IABG odbył się tym razem na Węgrzech. Organizatorami Zjazdu były Instytut Ekologii i Botaniki Węgierskiej Akademii Nauk oraz Węgierskie Towarzystwo Botaniczne, a personalnie głównie prof. Attila Borhidi (przewodniczący Komitetu Ogrodów Botanicznych Węgierskiej Akademii Nauk). W Zjeździe uczestniczyły 83 osoby z europejskich ogrodów botanicznych, w tym 52 z tzw. Europy wschodniej, głównie z Węgier. Polskie ogrody reprezentowały 4 osoby z ogrodów botanicznych w Warszawie, Krakowie i Po-

znaniu. Gośćmi spoza Europy byli prof. P. Ashton z Arnold Arboretum (USA) – przewodniczący IABG, oraz prof. C. V. Sanchez z ogrodu botanicznego w Hawanie (Kuba).

Tematem Zjazdu była *Rola ogrodów botanicznych w ochronie przyrody*. Językiem konferencyjnym był angielski. Trwające przez 2 dni sesje referatowe odbywały się w nowoczesnym Centrum Konferencyjnym Związku Towarzystw Naukowych i Technologicznych, mieszczącym się na placu Kossutha, tuż przy Parlamencie Węgierskim. Wygłoszono 18 referatów, a w sesji plakatowej zaprezentowano 14 posterów.

Referaty wprowadzające, dotyczące problematyki i działalności IABG i jej Sekcji, wygłosili prof. Hartmut Ern – przewodniczący Sekcji Europejsko-Śródziemnomorskiej IABG i prof. Peter Ashton – przewodniczący IABG.

Referaty i postery zaprezentowane w ramach bardzo szerokiego tematu ogólnego dotyczyły wielu interesujących problemów, z których warto wymienić najważniejsze:

1. Edukacyjna rola ogrodów botanicznych w dziedzinie ochrony roślin zagrożonych.
2. Rola wydawnictw *Index Seminum* w kontaktach między ogrodami i wymianie informacji dotyczącej roślin zagrożonych.
3. Połączenie ochrony *in situ* i *ex situ* w działalności ogrodów botanicznych – koncepcje oraz wyniki prowadzonych badań.
4. Organizacja banków nasion i kultur tkankowych jako ważna metoda ochrony *ex situ*.
5. Zagrożenie flory tropikalnej a działalność i współpraca ogrodów botanicznych w tropikach z ogrodami strefy umiarkowanej.

Przedstawione referaty wywoływały liczne i ciekawe dyskusje, kontynuowane często w czasie przerw i towarzyskich spotkań.

Zjazd uchwalił 4 rezolucje:

1. skierowaną do rządów i wzywającą do poparcia działalności ogrodów botanicznych w dziedzinie ochrony roślin, w tym zwłaszcza flory tropikalnej, oraz pomocy w organizacji nowych ogrodów i rezerwatów;
2. dotyczącą współpracy IABG i Sekretariatu d/s Ogrodów Botanicznych przy IUCN (BGCS IUCN), oraz wzajemnego popierania się ogrodów tropikalnych i strefy umiarkowanej;
3. wzywającą do realizacji w ogrodach botanicznych programów edukacyjnych w dziedzinie ochrony przyrody;
4. wzywającą do zintensyfikowania badań nad biologią gatunków zagrożonych w warunkach *in situ* i *ex situ*.

W ciągu dwóch pierwszych dni zorganizowano również krótkie popołudniowe wycieczki – do Instytutu i Ogrodu Roślin Leczniczych w Budakalász, oraz do rezerwatu roślinności stepowej Sashegy (Orle

Wzgórze) znajdującego się w obrębie miasta Budapeszt, na stromych wzgórzach Budy.

Trzeci dzień Zjazdu rozpoczął się w ogrodzie botanicznym Węgierskiej Akademii Nauk w Vácraót pod Budapesztem, gdzie odbyło się posiedzenie sprawozdawczo-wyborcze Sekcji. Nowym przewodniczącym został prof. A. Borhidi, sekretarzem – prof. A. Terpó, funkcje edytorów Newsletters i skarbników powierzono jak dotychczas przedstawicielom ogrodu botanicznego w Edynburgu (Wlk. Brytania) – dr J. McNeillowi i dr Ph. Windollowi.

Po zwiedzeniu ogrodu uczestnicy konferencji zostali przewiezieni autokarami do ogrodu botanicznego w Soroksár, należącego do Wyższej Szkoły Ogrodniczej. Po ogrodzie oprowadził gości prof. Terpó jako jego dyrektor, a następnie zaprosił wszystkich na poczęstunek przygotowany w malowniczej scenerii ogrodu.

Pozostałe dwa dni przeznaczono na wycieczkę po północno-wschodniej części Węgier, której trasa wiodła przez sławną węgierską pusztę (rezerwat florystyczny w Puszczy Kerecsend oraz Park Narodowy Hortobágy) do ogrodu botanicznego w Debreczynie, a stamtąd w Góry Bukowe. Zjazd zakończył się w piwnicach winnych w Egerze, gdzie odbyła się pożegnalna degustacja sławnych win węgierskich.

Należy podkreślić bardzo sprawną organizację Zjazdu oraz znaną powszechnie gościnność węgierskich gospodarzy. Interesująca tematyka Zjazdu warta jest bliższego omówienia, które zostanie zamieszczone w *Biuletynie Ogródów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów*.

Maria LANKOSZ-MRÓZ

ZEBRANIE ZESPOŁU HISTORII BOTANIKI (WARSZAWA, 28.IX.1990)

Meeting of the Committee for Studies on the
History of Botany (Warsaw, 28.IX.1990)

28 września 1990 r. w Pałacu Staszica w Warszawie odbyło się zebranie Zespołu Historii Botaniki przy Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN.

Na wstępie zebrani uczcili minutą ciszy pamięć doc. dr hab. Aliny Doroszewskiej, zmarłej przed rokiem przewodniczącej Zespołu. Otwierając część referatową dr Wanda Grębecka zaprosiła, by na zebraniach Zespołu prezentowane były mało znane biblioteki botaniczne, po czym prof. dr Tomasz Majewski referatem pt. *Biblioteka PTB w Warszawie jako warsztat pracy historyka botaniki* zainaugurował jego prezentację. W dyskusji po jego wystąpieniu dr W. Grębecka poinformowała o możliwości druku referatów (ew. ich streszczeń) z tego cyklu w *Kwartalniku Historii Nauki i Techniki*.

Drugi referat pt. *Pierwsza polska historia botaniki (1825)* wygłosiła dr W. Grębecka. Przedstawiła

w nim pokrótce życie Wojciecha Adamskiego (1796–1841), autora *Dissertatio inauguralis sistema prodromum historiae rei herbariae in Polonia a suis initiis usque ad nostra tempora, quam [...] Vratislaviae* (1825), pierwszej polskiej historii botaniki, którą referentka następnie bardzo szczegółowo omówiła.

Na zakończenie części referatowej wystąpiła doc. dr Zdzisława Wójcik dzieląc się swymi impresjami z wycieczki po ogrodach botanicznych wschodniej Kanady.

Po krótkiej przerwie zebrani zapoznali się ze sprawozdaniem z pracy Zespołu za lata 1986–1990, w większości zaaprobowali propozycję dr W. Grębeckiej, by przenieść punkt ciężkości zainteresowań Zespołu na historię ogólnych problemów biologii, zagadnienia zaś ściśle historyczno-botaniczne zostawić Sekcji Historii Botaniki PTB. Na zakończenie w głosowaniu tajnym wybrano przewodniczącego Zespołu, którym została dr W. Grębecka.

Piotr KÖHLER

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

MIĘDZYNARODOWE TOWARZYSTWO LICHENOLOGICZNE

International Association for Lichenology

Próbę zawiązania towarzystwa podjęto w 1964 roku na X Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Edynburgu. International Association for Lichenology (IAL) w obecnym kształcie został ukonstytuowany w 1967 roku, na kolejnym XI Kongresie w Seattle. Spośród 42 członków-założycieli wyłoniono pierwszego prezydenta (P. W. James), sekretarza (H. Krogov) i edytorów (V. Ahmadjian, I. M. Brodo).

W kadencji 1987–1993 IAL reprezentują wybrani na XIV Kongresie Botanicznym w Berlinie Zachodnim: D. Galloway (London, UK) – prezydent, Margalith Galun (Tel-Aviv, Izrael) – wiceprezydent, L. Arvidsson (Goteborg, Szwecja) – sekretarz, R. S. Egan (Omaha, USA) – skarbnik, R. Honegger (Zürich, Szwajcaria), H. J. M. Sipman (Berlin Zachodni) i M. R. D. Seaward (Bradford, UK) – redaktorzy *International Lichenological Newsletter*; członkowie: J. Elix (Canberra, Australia), A. Crespo (Madryt, Hiszpania), M. E. Hale (Washington, USA), J. Poelt (Graz, Austria), I. Kärnefelt (Lund, Szwecja), R. Schubert (Halle, NRD).

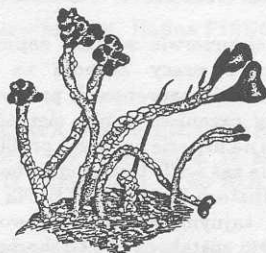
W ramach IAL działają dwa komitety: Komitet Ochrony Porostów (przewodniczący M. R. D. Seaward) oraz Komitet Terminologii Lichenologicznej (przewodniczący V. Ahmadjian, Worcester, USA).

Celem Towarzystwa jest międzynarodowa wymiana informacji lichenologicznej, organizacja

INTERNATIONAL LICHENOLOGICAL

NEWSLETTER

Vol. 23, nr. 3, October 1990

Official publication of the
International Association for Lichenology

Editors:
H.J.M. Sipman
Bot. Garden & Bot. Museum
Königs-Luisen-Strasse 6-8
D-1 Berlin 33, Germany

M.R.D. Seaward
Department of Environmental Science
University of Bradford
Bradford BD7 1DP, UK

ISSN: 0731 - 2830

The opinions expressed in the Newsletter are not necessarily those held by the International Association for Lichenology.

wycieczek do najbardziej atrakcyjnych „porostowo” miejsc Europy, konferencji, wystaw, aktywne urzędywistnianie ochrony porostów.

Obecnie IAL liczy 441 członków. Od 1967 r. wydaje magazyn sprawozdawczy *International Lichenological Newsletter* (ILN), który informuje o wszelkich zamierzeniach i prowadzonych w zakresie lichenologii pracach, o konferencjach, wycieczkach terenowych, wydawnictwach i in. ILN ukazuje się trzy razy w ciągu roku.

Krystyna CZYŻEWSKA

Z ŻYCIA PTB

POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

IX SPOTKANIE SEKCJI FIKOLOGICZNEJ
PTB (POZNAŃ – CZERNIEJEWO,
16–22.V.1990)

9th Meeting of Phycological Section of the
Polish Botanical Society (Poznań – Czarniejewo,
16–22.V.1990)

Tematem przewodnim dziewiątego dorocznego spotkania fykologów, o niezwykle bogatym progra-

mie, była *Ewolucja zbiorników słodkowodnych*. Tym razem sympozjum przygotował zespół pracowników z Zakładu Hydrobiologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod kierunkiem doc. dr hab. Lubomiry Burchardt. Nasze spotkania stają się z roku na rok coraz bardziej międzynarodowe. Tegoroczne sympozjum zostało wpisane na listę imprez pozostających pod patronatem *Societas Internationalis Limnologiae* (SIL), co znacznie podniosło jego rangę. Tym razem spośród ponad 60 uczestników, przybyło już 10 osób z zagranicy, (13 zaproszonych), nie licząc doktorantów i studentów zagranicznych przez dłuższy czas przebywających w Polsce. Były to głównie znane postacie z liczących się w świecie instytutów algologicznych i hydrobiologicznych, a więc:

dr Jan Barica z Centre for Inland Waters National Water Research Institut, Burlington, Ontario, Kanada,

prof. Ryszard Chróst z Zakładu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego i Max-Planck Institute für Limnologie, Plön, RFN,

dr Ljiljana Comic z Uniwersitet Čwetozar, Kragujevac, Jugosławia,

prof. Pertti Eloranta z University of Helsinki, Finlandia,

dr Elizabeth Y. Haworth z Institute of Freshwater Ecology, Ambleside, Cumbria, Wielka Brytania,

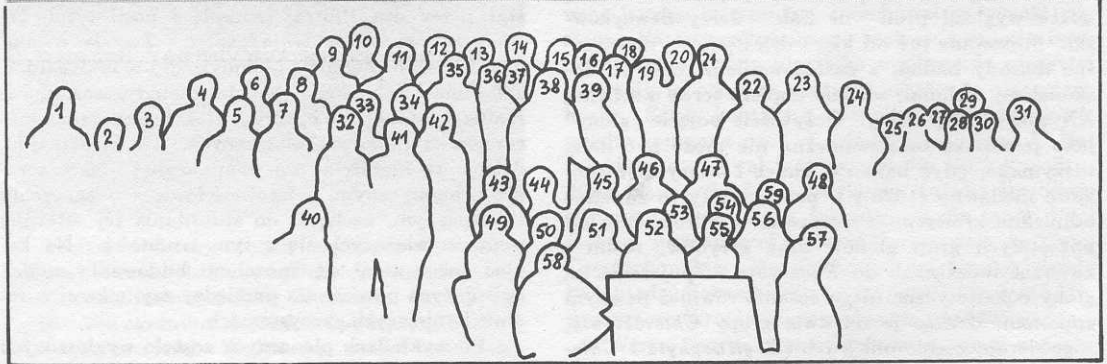
dr Maria Horecka i dr František Hindak z Centra Biologicko-Ecologicckich Vied SAV, Bratislava, ČSFR,

prof. Oldřich Lhotský z Botanicki Institut ČAV, Třeboň, ČSFR

prof. Harold G. Marshall z Old Dominion University, Norfolk, Virginia, USA,

dr Ricardas Paskauskas z Instytutu Botaniki Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie.

Po uroczystym otwarciu i powitaniu gości w Collegium Minus Uniwersytetu w Poznaniu, dokonanym przez Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego doc. dr hab. Lubomirę Burchardt, J. M. Rektora UAM prof. dr hab. Bogdana Marcińca oraz wojewodę poznańskiego Włodzimierza Łęckiego, udaliśmy się autokarami na miejsce obrad do pałacu w Czarniejewie. Po drodze zatrzymaliśmy się nad Jeziorem Lednickim, zwiedzając skansen w Wielkopolskim Parku Etnograficznym, po czym przeprawiliśmy się promem na Ostrów Lednicki, a więc miejsce gdzie istniał w przeszłości gród będący jednym z głównych ośrodków obronnych i administracyjnych Państwa Polan i Polski Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Obejrzelśmy tam ruiny budowli kamiennej z X w. w skład której wchodzi m. in. świątynia preromańska i wielu z nas po raz pierwszy mogło zobaczyć miejsca związane z początkiem Państwa Polskiego. Po tej lekcji historii, której z wielką uwagą wysłuchali szczególnie nasi goście zagraniczni, zespół pracowników ZH UAM przedstawił nam wyniki kompleksowych badań hydrobiologicznych

Uczestnicy i zaproszeni goście IX Spotkania Sekcji Fykologicznej PTB. 1 – dr R. Paskaukas, 2 – doc. B. Marciniak, 3 – dr R. Goldyn, 4 – doc. T. Skowroński, 5 – mgr M. Tutaj, 6 – dyr. dr J. Maćkowiak, 7 – mgr A. Dubas, 8 – dyr. mgr A. Blochowiak, 9 – prof. B. Marciniak, rektor UAM, 10 – mgr G. Podolski, 11 – dr J. Barica, 12 – prof. P. Eloranta, 13 – woj. W. Łęcki, 14 – dr K. Wołowski, 15 – mgr N. Kuczyńska, 16 – mgr B. Nagengast, 17 – mgr L. Brzeg, 18 – dr A. Simm, 19 – mgr E. Iwicka, 20 – prof. Z. Bogucki, 21 – mgr M. Alsambani, 22 – dr B. Rakowska, 23 – dr W. Kowalski, 24 – prof. H. G. Marshall, 25 – mgr B. Paczuska, 26 – dr E. Haworth, 27 – mgr A. Hutorowicz, 28 – dr M. Horecka, 29 – mgr A. Sawilska, 30 – mgr K. Pieścikowski, 31 – mgr P. Zieliński, 32 – doc. L. Burchardt, 33 – mgr M. Jakubowski, 34 – dr L. Čomič, 35 – prof. O. Lhotský, 36 – prof. J. Siemińska, 37 – dr E. Szelaż-Wasilewska, 38 – dr T. Lesiak, 39 – dr E. Kalinowska-Kucharska, 40 – dr F. Hindák, 41 – mgr J. Nabielec, 42 – dr A. Szyjkowski, 43 – dr G. Tomaszewicz, 44 – dr S. Kłosowski, 45 – dr A. Czaplicka, 46 – dr M. Sitkowska, 47 – mgr J. Galek, 48 – mgr J. Grzbiela, 49 – dr K. Czernaś, 50 – dr A. Hebrowska, 51 – mgr G. Pająk, 52 – dr H. Werblan-Jakubiec, 53 – dr D. Krupa, 54 – mgr J. Sanecki, 55 – dr B. Zakryś, 56 – mgr B. Jaworska, 57 – dr M. Luścińska, 58 – doc. I. Wojciechowski, 59 – mgr J. Pająk.

Jeziora Lednickiego. Poszczególne tematy opracowywały następujące osoby: fitoplankton – mgr Lidia Brzeg, glony osadów dennych – mgr Krzysztof Pieścikowski (było to szczególnie interesujące zagadnienie ze względu na powiązanie tych badań z pracami archeologicznymi, prowadzonymi intensywnie na tym terenie), zooplankton – mgr Natalia Kuczyńska i makrofity – mgr Grzegorz Podolski. Wieczorem tego dnia zakwaterowano nas w klasycystycznym pałacu w Czerniejewie, zbudowanym w latach 1770–80 dla gen. Jana Lipskiego, a od XIX w. do II wojny światowej, zamieszkałego przez rodzinę hr. Skórzewskich. Goście zagraniczni znaleźli miejsce w centralnej części pałacu, profesorowie krajowi w oficynie pałacowej, pozostali goście i organizatorzy w stajni i wozowni, ale i te pomieszczenia były conajmniej „trzygwiazdkowe”. W komfortowych warunkach mogliśmy przygotować się do bogatego w program naukowy kolejnego dnia, korzystając z wydrukowanych wcześniej referatów [Burchardt L. (red.), 1990. *IXth Symposium Phycological Section Polish Botanical Association, International Symposium „Evolution of Freshwater Lakes” Poznań 16–22 May 1990 Poland*. Univ. A. Mickiewicza Poznań, Ser. Biol. 43, ss. 95.]. W sesji plenarnej zostały przedstawione 3 bardzo interesujące wykłady.

Pierwszy z nich pt. *Glony pod koniec XX wieku* wygłosił prof. dr hab. Jerzy Szweykowski. Stosowane już od kilku dziesięcioleci nowoczesne metody badań, z zastosowaniem coraz to doskonalszej techniki, właśnie dopiero teraz u schyłku XX wieku dają efekty. Oczywiście pojęcie „glony” jako jednostka taksonomiczna nie może być dalej utrzymane, gdyż bakterie, sinice i odkryte stosunkowo niedawno (1976 r.) prochlorofity to zupełnie odmienne królestwo *Procaryota*, w odróżnieniu od pozostałych grup glonów oraz grzybów, roślin i zwierząt należących do *Eucaryota*. Spojrzenie na glony eukariotyczne ulega ostaniu również pewnym zmianom, dzieląc je na dwie grupy *Chlorobionta*, – zawierające chlorofil a i b (*Euglenophyta* i *Chlorophyta*) oraz *Chromobionta* – zawierające chlorofil a (pozostałe gromady „glonów”). Na podstawie obecnego stanu wiedzy należy wyróżnić 9 gromad glonów eukariotycznych, w następującej kolejności: *Glaucoophyta*, *Pyrrophyta*, *Euglenophyta*, *Chrysoophyta*, *Raphidophyta*, *Cryptophyta*, *Phaeophyta*, *Rhodophyta*, *Chlorophyta*. Uważa się, że krasnorostry najwcześniejsze oddzieliły się od pnia *Eucariota*. Zmienił się również podział zielenic i uważa się, że tylko *Charophyceae*, do których zalicza się obecnie m. in. również *Zygnematales* i *Coleochaetales*, mogą być przodkami roślin lądowych. Wykład ten wywołał dyskusję; głos zabierali J. Siemińska, M. Pliński, R. Chróst, zastanawiając się nad celowością używania nazwy „glony”. Może należałoby, tak jak w Czechosłowacji, mówić o sinicach i glonach, może używać pojęć glony prokariotyczne i eukariotyczne, a może wreszcie iść jeszcze inną drogą.

Drugi wykład, pt. *Badania ekosystemów względnie stabilnych*, został wygłoszony przez doc. dra Krzysztofa Lastowskiego. Filozoficzne ujęcie tego tematu cieszyło się dużym zainteresowaniem. Punktem wyjścia w jego teoretycznych rozważaniach były koncentracje i optymalny stosunek N:P w wodzie. Podane zostały dwa twierdzenia:

I. Jeżeli zawartość N lub P wykracza poza wartości optymalne, to taki zbiornik przestaje być ekosystemem stabilnym.

II. Jeżeli zawartość N:P spada poniżej wartości krytycznej ustalonej dla danego typu jeziora, to zbiornik ten przestaje być ekosystemem.

Twierdzenia te wywołały burzliwą dyskusję, co zapewne było już z góry zaplanowane przez prelegenta; brali w niej udział: I. Wojciechowski, J. Barica, W. Puchalski, M. Pliński i P. Eloranta. Przedstawiono pogląd, aby z dużą ostrożnością podchodzić do sytuacji teoretycznych, a raczej opierać się na zbadanych realiach. Zauważono również, że stabilność troficzna ekosystemu jest determinowana poziomem produkcji, a nie tylko stosunkiem N:P. Zastanawiano się m. in. i nad tym, czy można rozpatrywać pojedyncze ekosystemy, gdyż nie są one czymś zamkniętym. Istotny wpływ mają ekotony i sąsiadujące ekosystemy.

Ostatni z wykładów plenarnych wygłoszony został przez dra Piotra Szmajdę i nosił tytuł *Teoretyczne podstawy bioindykacji*. Zostały w nim przedstawione definicje bioindykacji i bioindykatora, założenia bioindykacji, podział bioindykatorów, ich realne i potencjalne optima autekologiczne oraz hierarchia czynników ekologicznych. Dr P. Szmajda, dzieląc tę hierarchię na dominacyjną – o znaczeniu statystycznym, i istotnościową – o znaczeniu biologicznym, zachęcał do stosowania tej ostatniej pomimo wiążących się z tym trudności. Na koniec autor zajął się sposobem budowania modeli opisujących powiązania pomiędzy czynnikami w realnie istniejących ekosystemach.

Po wykładach plenarnych zostało wygłoszonych 7 krótszych referatów:

Prof. P. Eloranta, przedstawił procesy oligotrofizacji jezior pod wpływem acidyfikacji na przykładzie jezior skandynawskich. Dr J. Barica zajął się czynnikami wpływającymi na zasolenie, produktywność i stabilność eutroficznych jezior Ameryki Północnej, a prof. H. G. Marschall opisał fitoplankton Jeziora Drummond w stanie Virginia pod kątem jego ostatnich zmian troficznych. Prof. O. Lhotský podał przegląd jezior w Czechosłowacji, a dr M. Horecka opisała Słoneczne Jazerá koło Bratysławy. Prof. R. Chróst, w swoim doniesieniu, zwrócił nam uwagę na niepomijanie roli bakterii w planktonie. Prof. E. Haworth przedstawiła ewolucję jezior na przestrzeni wieków na przykładzie badań okrzemek kopalnych.

Następnie Prof. P. Eloranta poprowadził interesujący „workshop”, w którym dyskusja toczyła się głównie wokół pytań: jaki jest oryginalny typ jeziora

i czy coś takiego istnieje?, jak zmienia się trofia jeziora?, jakie jest pochodzenie gatunków glonów w jeziorach? W dyskusji głos zabierało wiele osób, a ich wypowiedzi będą opublikowane w kolejnym zeszycie UAM – Seria Biologica, w materiałach pokonferencyjnych, gdzie znajdują się również streszczenia prezentowanych posterów.

Następnego dnia udaliśmy się na wycieczkę w celu obejrzenia Jezior Gnieźnieńskich. Jezioro Jełonek było badane przez dr Teresę Szyszkę i z rezultatami tych badań mogliśmy zapoznać się na posterze prezentowanym przez organizatorów, natomiast wyniki badań drugiego z Jezior Gnieźnieńskich (Jez. Świętokrzyskiego), zostały przedstawione przez doc. dr hab. Lubonirę Burhardt, która pracowała w tym terenie. Przy okazji pobytu w Gnieźnie, zwiedziliśmy Muzeum Początków Państwa Polskiego, mieszczącego się w Liceum Ogólnokształcącym im. Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Jest to szkoła Pomnik Tysiąclecia. Oczywiście podziwialiśmy również Katedrę Gnieźnieńską i, co ciekawe, przebywaliśmy tam równocześnie z Ks. Kardynałem Józefem Glempem, ale niestety nie wiemy, czy spotkanie to było wcześniej zaplanowane przez organizatorów.

Po powrocie do Czarniejeewa odbyła się sesja plakatowa, zaprezentowano 24 postery (4 dotyczące systematyki glonów, 19 ekologii i 1 fizjologii). Podczas sesji mogliśmy obejrzeć również wystawę prac florystycznych (algologicznych) z terenu Wielkopolski. Wśród 27 prac znajdowała się najstarsza polska praca florystyczna o glonach Felicjana Sypniewskiego z roku 1860. Tamże prezentowano nam preparaty okrzemkowe ks. Walentego Torki z lat 1902–1909.

Dzień ten zakończył się uroczystą kolacją i sympatycznym spotkaniem towarzyskim.

Na koniec pobytu w Czarniejewie odbyło się zebranie członków Sekcji Fykologicznej PTB, w którym główny punkt stanowiły wybory nowego Zarządu. Przewodniczącą Sekcji została ponownie wybrana prof. Jadwiga Siemińska z IB PAN w Krakowie, funkcję zastępcy przewodniczącego objął wieloletni sekretarz doc. (obecnie już profesor) Iwo Wojciechowski z AR w Lublinie, a sekretarzem wybrano dra Andrzeja Simma z IE PAN w Dziekanowie.

Kolejne trzy dni, to program towarzyszący sympozjum, został wypełniony wycieczkami terenowymi po Wielkopolsce.

Trasa pierwszej wycieczki wiodła w okolice Kórnika, gdzie z ośmiu rynnowych połodowcowych jezior zaprezentowano nam cztery o różnej trofi, tj.: Skrzynki, Kórnickie (w którym piszący te słowa znalazł niespodziewanej, aczkolwiek całkiem przyjemnej kąpieli), Bnińskie i Zaniemyskie. Był też czas przewidziany na zwiedzenie zamku w Kórniku i arboretum.

Drugą wycieczką było opłynięcie statkiem Jeziora Kiekrz, w trakcie której widzieliśmy jak pod wpływem nadmiernej i bezplanowo stworzonej bazy rekreacyjnej postępuje proces degradacji tego jeziora.

Trzecia wycieczka prowadziła w teren Wielkopolskiego Parku Narodowego, gdzie obejrzelśmy dość czyste jeszcze Jezioro Góreckie i urokliwe Jezioro Kociołek, a potem zwiedziliśmy galerię obrazów w pałacu w Rogalinie i podziwialiśmy największe skupisko starych dębów w Europie.

Należy dodać, że wycieczki były bardzo dobrze zorganizowane pod względem naukowym, nad każdym z jezior prezentowane były postery z wynikami badań hydrobiologicznych tam prowadzonych, a interesujący pod względem krajoznawczym teren dodatkowo wpłynął na ich atrakcyjność.

Ze wszystkich dotychczasowych dziesięciu naszych spotkań, sympozjum to trwało najdłużej i miało najbogatszy program. Niech więc sprawozdanie to będzie wyrazem podziękii wszystkich uczestniczących algologów za wielki trud, jaki włożyli organizatorzy w tak wspaniałe spotkanie, dodatkowo uatrakcyjnione programem kulturalnym (koncert, teatr, kino). Oczywiście nie mogłoby się ono odbyć bez znacznej pomocy finansowej, jaką udzielił organizatorom liczni sponsorzy. Byli wśród nich: Wydział Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu w osobie dyr. mgr A. Błochowiaka, Wydział Techniki Nauki i Informatyki w osobie dyr. dr J. Maćkowiaka. Finansowe wsparcie otrzymaliśmy również od Prof. R. Andrzejewskiego, Koordynatora Programu CPBP 04.10.01. oraz z Zarządu Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego, a także SIL. Na koniec, podkreślić należy również znaczną pomoc władz PAN i oczywiście Uniwersytetu w Poznaniu.

Kolejne nasze spotkanie odbędzie się w roku 1991, jak zwykle w maju, a organizować je będą krakowscy algolodzy.

Jacek SANECKI

V A R I A

KOMITET OCHRONY PRZYRODY POLSKIEJ AKADEMII NAUK W ROKU 1989

Committee of Nature Conservation of the Polish
Academy of Sciences in 1989

Komitet Ochrony Przyrody PAN, reaktywowany 9 listopada 1982 roku, odbywa obecnie trzecią kadencję, która upływa z końcem 1990 roku. KOP liczy 44 członków, wśród których są obok botaników i zoologów różnych specjalności, również przedstawiciele innych dyscyplin, jak: gleboznawstwo, biochemia, architektura, socjologia, historia literatury i prawo. Pracami Komitetu kieruje Prezydium w składzie:

Przewodniczący – prof. Kazimierz Browicz
 Wiceprzewodn. – prof. Romuald Olaczek
 prof. Ludwik Tomiałojć
 Sekretarz naukowy – doc. Maria Lawrynowicz
 Członkowie – doc. Zbigniew Głowaciński
 prof. Jacek Kolbuszewski
 prof. Hanna Piotrowska

Sprawozdania z działalności KOP, po zakończeniu kadencji, są drukowane w czasopiśmie *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn*.

Niniejsza notatka dotyczy tej części działalności w roku 1989, która może zainteresować botaników.

Zgodnie z przyjętym programem, KOP zajmuje się zarówno problematyką ogólną ochrony przyrody, jak i dotyczącą spraw regionalnych, dlatego tradycyjnie, część posiedzeń odbywa się w terenie na specjalnych sesjach wyjazdowych.

Z inicjatywy KOP zorganizowano wspólnie z Komitetem „Człowiek i Środowisko” przy Prezydium PAN, sesję naukową nt. *Ekologizacja w myśleniu i działaniu*, w 20-tą rocznicę Raportu U-Thanta. Sesja odbyła się dnia 27 kwietnia w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Wzięło w niej udział ok. 100 osób, członków obu Komitetów i zaproszonych gości. Szczególnie duże zainteresowanie wzbudziły referaty: J. Kolbuszewskiego pt. *Od Rousseau do U-Thanta* oraz R. Olaczka pt. *Stan środowiska i świadomość zagrożeń w 20 lat po Raporcie U-Thanta*. Ukazano w nich proces kształtowania się stosunku człowieka do przyrody aż do zrodzenia się idei jej ochrony oraz stan świadomości zagrożeń dla egzystencji człowieka i życia w ogóle, w czasach obecnych. Ta część spotkania dotyczyła spraw ogólnoludzkich rozpatrywanych w kategoriach globalnych. Druga część sesji skupiła się na sytuacji ochrony przyrody w warunkach naszego kraju. Omówiono ją w dwu bardzo interesujących referatach: prof. S. Kozłowskiego pt. *Wyniki pracy podzespołu do spraw ekologii „okrągłego stołu”* oraz prof. R. Andrzejewskiego pt. *Kierunki badań środowiskowych na lata 1991–1995*.

W dniach 22–23 września członkowie KOP brali udział w sesji wyjazdowej nt. *Propozycja kompleksowej ochrony przyrody Borów Tucholskich*, zorganizowanej przez botaniczny ośrodek toruński. Sesja odbyła się w Funce nad jeziorem Charzykowskim z udziałem ponad 50-ciu osób. Oprócz członków KOP oraz pracowników naukowych z Torunia i Bydgoszczy, licznie przybyli przedstawiciele administracji leśnej i służb ochrony przyrody województw bydgoskiego i sąsiednich.

Po zapoznaniu się z problemem w toku obrad i dyskusji, a zwłaszcza w czasie objazdu terenowego, Komitet poparł ideę utworzenia w Borach Tucholskich parku narodowego o powierzchni 20–25 tys. ha. Wg „Opinii KOP” do najcenniejszych elementów tego obszaru należą:

– rozległe leśne powierzchnie ze zdrowymi drzewostanami,

- obecność 900 jezior różnej wielkości (w tym 40 jezior lobeliowych),
- naturalna roślinność jezior, rzek i torfowisk,
- skupienia licznych stanowisk gatunków reliktowych i rzadkich,
- piękny krajobraz, czyste wody i czyste powietrze.

Park narodowy byłby zwieńczeniem procesu obejmowania ochroną Borów Tucholskich, gdzie istnieją już dwa parki krajobrazowe (Kaszubski i Tucholski), a dwa dalsze (Chojnicki i Wdecki) czekają na zatwierdzenie; jest też sieć rezerwatów przyrody oraz glebowych powierzchni pomorzyczych. Uznano, że park narodowy w tej części Pomorza jest koniecznym uzupełnieniem sieci parków narodowych w Polsce i w Europie Środkowej, bowiem nie ma on odpowiednika ani w Polsce ani w krajach ościennych.

Przedstawiciele Komitetu zabierali głos w sprawach ustawodawczych. W związku z dyskusją projektu nowej ustawy o ochronie przyrody, KOP ponownie opowiedział się za odrębnością ustaw o ochronie przyrody i ochronie środowiska. Stanowisko KOP w tej sprawie zostało wyrażone w społecznym projekcie ustawy i artykule M. Kuleszy ogłoszonych w ostatniej publikacji KOP pt. *Problemy ochrony polskiej przyrody* (1988).

W ramach podjętej przez KOP działalności wydawniczej, oprócz wyżej cytowanej pozycji, wcześniej ukazały się dwie: *Zagrożenie parków narodowych w Polsce* (1985) oraz *Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce* (1986). W druku jest praca J. Kolbuszewskiego pt. *Ochrona przyrody i kultura*. Złożono do druku kolejny tom zawierający zbiór prac pt. *Czynna ochrona zwierząt*.

Maria ŁAWRYNOWICZ

„SZAFERANUM”

W dniu 30 marca 1990 roku otwarto budynek Zespołu Pracowni Diagnostycznych Instytutu Medycyny Klinicznej krakowskiej Akademii Medycznej w Rzeszowie, mieszczący się przy ulicy Marchlewskiego 13, nadając mu imię Prof. Władysława Szafera „Szaferanum”. Fakt ten upamiętnia tablica z brązu (twarz prof. Szafera, data urodzenia i śmierci) odsłonięta przez prof. dr hab. Przemysława Szafera – syna Władysława. Po zwiedzeniu Zespołu Pracowni Diagnostycznych odbyło się uroczyste posiedzenie Rady Instytutu Medycyny Klinicznej w Rzeszowie, na którym prof. dr hab. Lesław Grzegorzyczyk wygłosił odczyt pt. *Rzeszowskie lata prof. Władysława Szafera*.

Piotr KÖHLER

BOTANICY W „KTO JEST KIM W POLSCE”

Botanists in „Who is who in Poland”

Ukazanie się w roku 1984 pierwszej po II wojnie światowej pozycji *Kto jest kim w Polsce*, przyjęto z równie wielkim zadowoleniem (że w końcu jest) co i rozczarowaniem (bo wyjątkowo niekompletne jak na dzieło tego typu). Wydawało się, że liczne krytyczne recenzje zmobilizują autorów i wydawcę do poważnych zmian i uzupełnień. Ukazujące się obecnie drugie wydanie, nie może jednak nadal zadowalać, szczególnie społeczności botaników polskich. Zestawienie nazwisk, które się tam znalazły, z tymi których tam nie ma, świadczy najlepiej o braku jakiegokolwiek klucza w doborze osób.

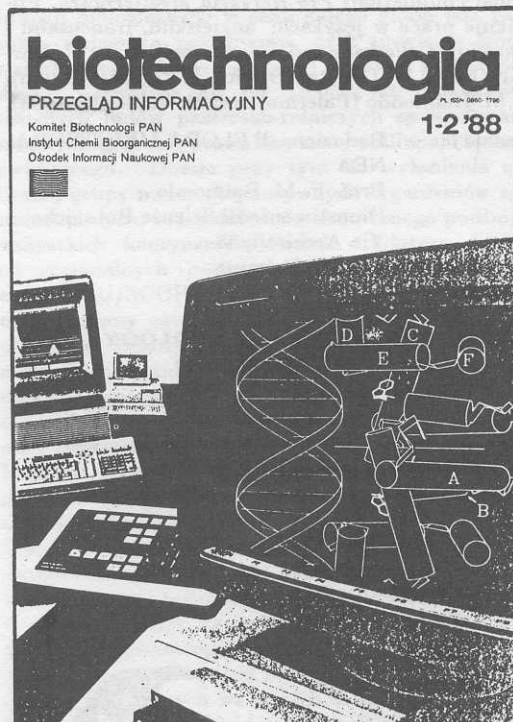
Wśród zamieszczonych biogramów znalazły się nazwiska następujących osób: S. Białobok, S. J. Borowiec, K. Browicz, S. W. Bugała, S. Domański, J. Kornaś, A. Łukasiewicz, M. Falkowski, J. Fabijanowski, K. Izdebski, A. Jasiewicz, A. Markowski, A. Medwecka-Kornaś, M. J. Olszewska, B. Podbielkowski, E. W. Pogan, B. Rodkiewicz, R. M. Rudnicki, L. R. Ryszkowski, A. Skirgiełło, K. Starmach, W. J. Starzecki, A. M. Szweykowska, A. Środoń, S. Tołpa, W. Truszkowska, T. J. Wodzicki, T. W. Wojterski, H. S. Zimny, W. Żukowski. Nie znaleźli się natomiast we wspomnianym dziele tacy choćby botanicy jak: J. Fabiszewski, J. B. Faliński, W. Gajewski, F. Górski, K. Grodzińska, S. Gumiński, Z. Hejnowicz, M. Jasnowski, A. Kacperska, S. Lisowski, W. Matuskiewicz, R. Olaczek, H. Piotrowska, Z. Podbielkowski, K. Rostański, J. Siemińska, L. Studhlik, E. Symonides, J. Szweykowski, T. Sulma, T. Traczyk, I. Turowska, J. Walas, K. Wasylikowa, K. Zarzycki i in. Można oczywiście cieszyć się tym co jest. Można też przyjąć usprawiedliwienia autorów zamieszczone we wstępie do dzieła. Nic jednak nie zmienia faktu, że nie jest to *Who is who* botaniczne, nawet w tych skromnych ramach jakie zakreslili mu sami autorzy. Wątpliwym pocieszeniem jest fakt, że nie ma tam również takich nazwisk jak Tadeusz Mazowiecki czy Bronisław Geremek – ktoś nie wyczuł wiatru historii. Niektóre braki uzupełni zapewne suplement zapowiedziany na włożonej w książkę ulotce. Należy się jednak obawiać, że nie będzie w nim botaników. Pozostaje więc nadzieja, że przygotowywany obecnie informator *Kto jest kim w polskiej botanice* zapewni istniejącą lukę. Poniżej podaję opis bibliograficzny omawianej pozycji.

Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny. Wyd. 2, ss. 1584. Wydawnictwo Interpress, Warszawa, 1989.

Zbigniew MIREK

NOWE PERIODYKI I SERIE
NEW JOURNALS AND SERIES

BIOTECHNOLOGIA – PRZEGLĄD
INFORMACYJNY (ISSN 0860-7796)

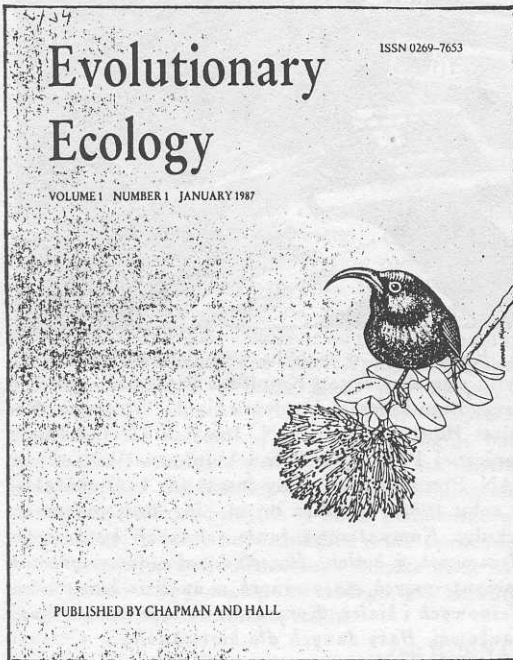
Kwartalnik o profilu przeglądowo-informacyjnym, oficjalny organ Komitetu Biotechnologii przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Wydawcy: Komitet Biotechnologii PAN, Instytut Chemii Bioorganicznej PAN oraz Ośrodek Informacji Naukowej PAN. Pierwszy, podwójny zeszyt (nr 1-2) ukazał się w roku 1988. Zawiera on m. in. następujące artykuły: *Komputerowe banki sekwencji kwasów nukleinowych i białek, Przegląd pakietów programów komputerowych stosowanych w analizie kwasów nukleinowych i białek, Komputerowy system informacji naukowej, Bazy danych dla biotechnologii, Czasopiśma biotechnologiczne.*

Redakcja: Dr Ewangelina Twardowska (red.)
Biotechnologia – Przegląd Informacyjny
61-704 Poznań, ul. Noskowskiego 12
tel. 528-503

FLORA MEDITERRANEA

Czasopismo międzynarodowe powołane do życia w bieżącym, 1990 roku, poświęcone głównie problemom fitotaksonomicznym i fitogeograficznym obszaru śródziemnomorskiego. Powstało w wyniku poparcia ze strony Międzynarodowej Fundacji (International Foundation) *Pro Herbario Mediterraneo*. Publikuje prace w językach: angielskim, francuskim i włoskim. Członkami redakcji czasopisma są: F. Garbari (Pisa); W. Greuter (Berlin); S. Pignatti (Rzym); F. M. Raimondo (Palermo) oraz B. Valdes (Sewilla).

Redakcja: Redazione di FLORA MEDITERRANEA
Prof. F. M. Raimondo
Dipartimento di Scienze Botaniche
Via Archirafi, 38
I-90123 Palermo

EVOLUTIONARY ECOLOGY
(ISSN 0269-7653)

Północnoamerykański kwartalnik, poświęcony problemom szeroko pojętej ekologii ewolucyjnej, kładący nacisk na zagadnienia teoretyczne, doświadczalne, a także problemy behawioralne oraz funkcjonowanie ekosystemów. Publikuje wyłącznie prace o wysokim stopniu oryginalności. Pierwszy numer ukazał się w roku 1987. Wśród 22 członków redakcji 19 osób to przedstawiciele krajów anglojęzycznych. Trzy pozostałe, to profesorowie Jesus Alberto Leon

z Wenezueli, Helmut Zwolfer z Niemiec i Adam Lomnicki z Krakowa.

Redakcja: Dr. Michael Rosenzweig (redaktor)
Department of Ecology
and Evolutionary Biology
University of Arizona
Tucson, AZ 85721, USA

Zbigniew MIREK

INFORMACJA BOTANICZNA
BOTANICAL INFORMATION SOURCESATLASY I BIBLIOGRAFIA DOTYCZĄCA
MAP ZASIĘGÓW OGÓLNYCH FLORY
ŚRODKOWOEUROPEJSKIEJ

The atlases and bibliography for the maps of general distribution of the Central European flora

Poniżej zestawiono najważniejsze dzieła zawierające zasięgi ogólne roślin naczyniowych występujących w Europie Środkowej. Wydano dwa cykle atlasów; są to dzieła Hulténa i Friesa oraz Meusela i jego szkoły. Hultén kartował przede wszystkim rośliny występujące w borealnej części Holarktydy, a dla Meusela i współpracowników kryterium wyboru gatunków było ich występowanie na terenie Niemiec. Od 1974 roku wydawany jest pod redakcją Jalasa i Suominena – *Atlas Florae Europaeae*. Dla roślin nie wykraczających swymi zasięgami poza obszar Europy dzieło to zawiera kompletne mapy zasięgów ogólnych. Natomiast dla wielu gatunków o szerszych arealach, zasięg azjatycki można uzupełnić z opracowań Tołmaczowa i jego szkoły (patrz także Smidt). Z polskich wydawnictw wiele oryginalnych map zasięgów ogólnych zawiera *Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce* (red. S. Białobok, K. Browicz, Z. Czubiński, 1963–1981). Liczne mapy zasięgów dla antropofitów (archaeofity) zamieszczone są w kilkuczęściowym opracowaniu A. Zająca [*Zesz. Nauk. UJ, Prace Bot.* 11 (1983); 14(1987); 15(1987); 17(1988)].

Najobszerniejszym z dotąd wydanych katalogów map zasięgowych dotyczących zarówno ogólnych arealów taksonów, jak i map szczegółowych przedstawiających rozmieszczenie lokalne, jest *Index Holmensis*, którego wydawanie rozpoczęło się pod redakcją Tralaua w 1969 roku. Z innych indeksów dostępnych w Polsce wymienić można spis map opublikowanych w Czechosłowacji (Houfek i in. 1981), zawierający również cytaty map ogólnego rozmieszczenia.

W Zakładzie Taksonomii Roślin i Fitogeografii Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego gromadzona jest kserograficzna kartoteka map rozmie-

- szczenia ogólnego dla gatunków roślin naczyniowych występujących w Polsce.
- Arealy rastenij flory SSSR. A. I. TOLMACEV (red.), 1965, ss. 191. Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad.
- Arealy rastenij flory SSSR. (Vypusk 2). A. I. TOLMACEV (red.), 1969, ss. 247. Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad.
- Arealy rastenij flory SSSR. (Vypusk 3). A. I. TOLMACEV (red.), 1976, ss. 173. Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad.
- Arealy lekarstvennykh i rodstvennykh im rastenij SSSR. (wyd. 1). V. M. SMIDT (red.), 1983, ss. 208. Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad.
- Arealy lekarstvennykh i rodstvennykh im rastenij SSSR. (wyd. 2, poprawione). V. M. SMIDT (red.), 1990, ss. 223. Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. I (Psilotaceae – Azollaceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1972, ss. 121. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. II (Pinaceae – Ephedraceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1973, ss. 40. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. III (Salicaceae – Balanophoraceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1976, ss. 128. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. IV (Polygonaceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1979, ss. 71. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. V (Chenopodiaceae – Basellaceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1980, ss. 119. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. VI (Caryophyllaceae – Alsinoideae – Paronychioideae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1983, ss. 176. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. VII (Caryophyllaceae – Silenoideae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1986, ss. 229. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Atlas Florae Europaeae – Distribution of vascular plants in Europe. VIII (Nymphaeaceae – Ranunculaceae). J. JALAS, J. SUOMINEN (red.), 1989, ss. 261. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki.
- HOUFEK J., KIRSCHNER J., PIVONKOVA M., STEPANEK J. 1981. Bibliografie praci s mapami rozšireni cevnatých rostlin v Československu. Severočeskou Přírodou 1981/1 (Litomerice).
- HULTÉN E. 1958. The amphi-atlantic plants and their phytogeographical connections, ss. 340. K. Svensk Akad. Handl., Fjärde Ser. 4, 7, Stockholm.
- HULTÉN E. 1964. The circumpolar plants. I. Vascular Cryptogams, Conifers, Monocotyledons, ss. 280. Almquist et Viksell, Stockholm – Göteborg – Uppsala.
- HULTÉN E. 1968. Flora of Alaska and neighbouring territories, ss. XXII, 1008. Stanford Univ. Press, Stanford, California.
- HULTÉN E. 1971. The circumpolar plants. II. Dicotyledones, ss. 463. Almquist et Viksell, Stockholm.
- HULTÉN E., FRIES M. 1986. Atlas of north European vascular plants. North of the tropic of cancer. 1–3, ss. 1172. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. I (Equisetales-Gymnospermae). H. TRALAU (red.), 1969, ss. 284. The Scientific Publishers LTD, Zürich.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. II (Monocotyledoneae A–I). H. TRALAU (red.), 1972, ss. 224. The Scientific Publishers LTD, Zürich.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. III (Monocotyledoneae J–Z). H. TRALAU (red.), 1973, ss. 224. The Scientific Publishers LTD, Zürich.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. IV (Dicotyledoneae A–B). H. TRALAU (red.), 1974, ss. 303. The Scientific Publishers LTD, Zürich.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. V (Dicotyledoneae C). H. TRALAU (red.), 1981, ss. 258. Swedish Museum of Natural History, Stockholm.
- Index Holmensis [A world phytogeographic index]. VI (Dicotyledoneae D–F). J. LUNDQVIST, B. NORDENSTAM (red.), 1988, ss. 298. Swedish Museum of Natural History, Stockholm.
- MEUSEL H. 1943. Vergleichende Arealkunde 1: ss. XII, 466, 2: ss. 92 + 91 (mapy). Gebrüder Borntraeger Verl, Berlin – Zälendorf.
- MEUSEL H., WEINERT R., JÄGER E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. 1. Text ss. 583, Karten ss. 258. G. Fischer Verl., Jena.
- MEUSEL H., JÄGER E., RAUSCHERT S., WEINERT R., 1978. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. 2, Text ss. XI + 418, Karten ss. 259–421. G. Fischer Verl., Jena.
- MEUSEL H., JÄGER E. 1991 (w druku). Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. 3. Text ss. X + 334, Karten ss. 422–670. G. Fischer Verl., Jena.

MUZEA, ARCHIWA, ZBIORY MUSEUMS, ARCHIVES, COLLECTIONS

ZBIORY DENDROLOGICZNE DAWNEGO KRAKOWSKIEGO MUZEUM TECHNICZNO-PRZEMYSŁOWEGO W MUZEUM OGRODU BOTANICZNEGO UNIwersytetu Jagiellońskiego

The dendrological collection of the former
Cracow Technical-Industrial Museum in the
Museum of the Jagiellonian University Botanic
Garden

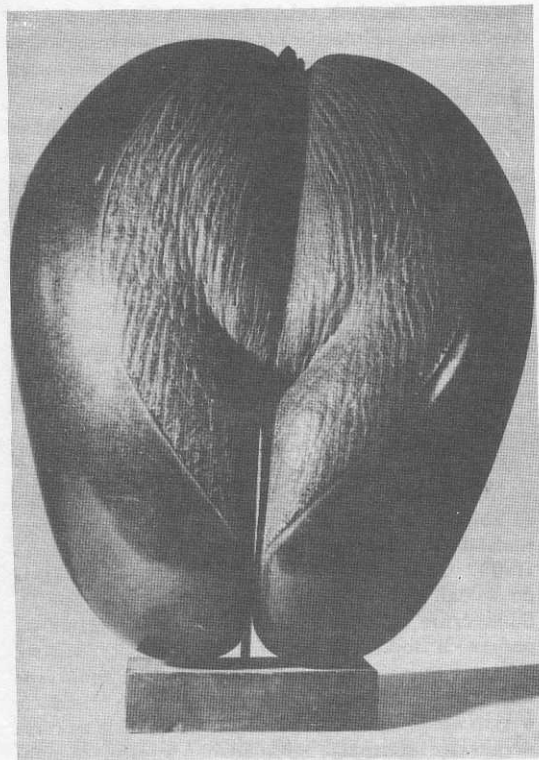
Okazy owoców i nasion, a także próbki drewna gromadzone są w Ogrodzie Botanicznym UJ od ponad 200 lat. Większość z nich zebrana została przez związanych z Uniwersytetem przyrodników. Znacznie mniejszą grupę stanowią zbiory przekazane przez różne instytucje. Wśród nich na uwagę zasługują zbiory dendrologiczne dawnego Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego, istniejącego w latach 1868–1950 [3].

Początkiem Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego było 5000 okazów przywiezionych przez Adriana Baranieckiego (1828–1891) z Anglii i Francji; wśród nich znalazły się również próbki drewna pochodzące z różnych kontynentów. Napływające w następnych latach liczne dary, często w postaci całych kolekcji, powiększały zbiory. Szczególnie wiele było wśród nich okazów botanicznych, jako „surowców” dla przemysłu, rzemiosła i rolnictwa. Już w 1875 r. Muzeum posiadało 1561 okazów nasion i 71 okazów roślin lekarskich (Arch. m. Krakowa MPA 174). W następnych latach kolekcja powiększyła się m. in. o dwa zielniki roślin „miododajnych”, przekazane dnia 20.IX.1878 przez Towarzystwo Pszczelno-Jedwabnicze i Sadownicze, oraz różnorodne okazy pochodzące z zamiany (5.IV.1884) z Akademią Techniczno-Przemysłową w Krakowie (Arch. m. Krakowa MPA 174). W 1889 r. zbiory dendrologiczne obejmowały próbki drewna „w stanie wypolerowanym” różnych gatunków użytkowych drzew: indyjskich, chińskich, brazylijskich, australijskich, afrykańskich i europejskich. W czasach Baranieckiego ekspozycja muzealna podzielona była na kilka działów, z których jeden – „nasion rolniczych i narzędzi” – poświęcony był okazom botanicznym. Były tam eksponowane nasiona i owoce roślin uprawnych: przemysłowych (głównie oleistych), przyprawowych i aromatycznych oraz różnych gatunków kawy, tytoniu i kakao [5]. Muzeum od czasu do czasu organizowało również wystawy okresowe. W dniach 19–27.II.1884 r. eksponowano zbiory nadesłane przez Stefana Szolc-Rogozińskiego (1861–1896) z Afryki zacho-

dniej. Oprócz tego, pokazano wtedy również surowce roślinne z Natalu (Afryka południowa), kilkanaście okazów botanicznych przywiezionych z Afryki przez Antoniego Rehmana (1840–1917), a także otrzymane z Wystawy Paryskiej próbki zachodnioafrykańskich roślin użytkowych, m. in. „okazy trzciny i różnych gatunków mączki cukrowej, kawy, herbaty, tytoniu, sorga (zboża Kafrów), prosa, gorzkich migdałów, orzechów ziemnych, nasion kleszczewiny, włókien pokrzywy” [6]. Po śmierci Baranieckiego (15.X.1891) znacznie zmalała liczba przekazywanych darów. Muzeum, pod wpływem koncepcji następnych dyrektorów zmieniło swój charakter, specjalizując się w dziedzinie artystyczno-przemysłowej. W latach 1909–1913 zbudowano nowy gmach przy ulicy Smoleńsk 9 [4]. Czynniki te sprawiły, że gruntownie zreorganizowano zbiory, całkowitej likwidacji uległa część botaniczna. Już 23.I.1907 r. zatwierdzono selekcję zbiorów Muzeum. Wydzielone okazy przyrodnicze przekazano do „gabinetu przyrodniczego UJ” [3]. Wtedy prawdopodobnie trafiły do Ogrodu Botanicznego próbki nasion użytkowych gatunków roślin z Afryki wschodniej, oraz owoce i nasiona z Kamerunu – być może S. Szolc-Rogozińskiego. Następną partia eksponatów z Muzeum Techniczno-Przemysłowego została przekazana do Ogrodu Botanicznego UJ na początku 1961 r. W zbiorach archiwalnych Muzeum Narodowego w Krakowie zachowała się kartoteka okazów Muzeum Techniczno-Przemysłowego, jak również kwit depozytowy z dnia 14.XII.1960 r. (LMN/2b/III-b/8/60) zawierający spis 716 pozycji przekazywanych Ogrodowi eksponatów, co nastąpiło 5.I.1961 r. Ponadto pojedyncze okazy trafiły z Muzeum do Ogrodu również w innych latach. Oczywiście nie zachowała się do tego żadna dokumentacja. Przypadkowo w Muzeum Narodowym w Krakowie natrafiłem na wizytówkę Józefa Rostafińskiego (1850–1928), pochodzącą z lat 80-tych XIX w. (MNK IV-V-336/737). Zawiera ona prośbę do Baranieckiego o przysłanie owocu *Lodoicea* [Lodoicea maldivica (J. F. Gmel.) Pers.]. Był to owoc ofiarowany Muzeum w 1870 r. [Arch. m. Krakowa MPA 173] przez hr. Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825–1899). Nie został nigdy zwrócony i obecnie znajduje się w Muzeum Ogrodu Botanicznego (ryc. 1).

Jaki jest aktualny stan kolekcji?

Zbiór pochodzący z byłego Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego znajdujący się obecnie w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ liczy 535 okazów. Obejmuje: 21 oszklonych arkuszy zielnikowych, 33 modele jablek i gruszek naturalnej wielkości (wyrób z papier-maché firmy H. Arnoldi, Gotha, kupione od Karola [?] Langiego w 1885 r.), 445 próbek drewna, oraz 37 okazów nasion i owoców. Najwięcej z nich pochodzi z Ameryki Południowej – 149, natomiast najlepiej oznaczone są europejskie. Na podstawie zachowanych materiałów archiwalnych oraz etykiet ustaliliśmy ofiarodawców zbiorów botanicznych. Poniżej podajemy ich

Ryc. 1. Owoc lodoicei seszelskiej [*Lodoicea maldivica* (J. F. Gmel.) Pers.] ofiarowany przez W. Dzie duszyckiego. Wys. 42 cm, największy obwód 93 cm. Stan przed 1980 r. Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ.

spis oraz liczbę okazów i datę ich przekazania do Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego: Abrahamowicz (brak imienia) – 2 okazy z Wystawy Paryskiej, 1878 r., Adrian Baraniecki – 1, Franciszek Bartynowski – drewno kopalne z przekopu Wisły w Krakowie, 1880 r., Stanisław Czerwiński – 1 okaz liany z prowincji Jujuy (Argentyna), 1892 r., Włodzimierz Dzie duszycki – owoc lodoicei seszelskiej, 1870 r., ks. Eugeniusz Janota – 34 przekroje drzew, Tatry, Babia Góra, ok. 1878 r., Adam Jaroszyński – próbka drewna „berek” (gruszy klonowatej), Podole, 1895 r., Konstanty Jelski – próbka drewna *Tectona grandis* L. f., 1880 r., F. Maciejow-szczyk – próbka „czarnego dębu”, Kraków, przed 1880 r., Artur Müldner – 34 próbki drewna, Brazylia, Afryka, 1887 r., Henryk Müldner – 5 próbek drewna, Argentyna, 1888 r., Wojciech Zygmunt Raszowski – 43 próbki drewna i krzewów polskich, 1871 r., J. Romt – okaz *Quercus* sp., Anglia, prof. Władysław Rozwadowski – 3 okazy, Adam Sapięha – 4 okazy wyrobów z drewna, Krasiczyn, 1877 r., Antoni Suchocki – 118 próbek drewna, głównie Ameryka Południowa, ok. 1887 r., Stefan Szolc-

Rogoziński – 1 okaz, Antoni Waga – 5 okazów, Kaukaz, Europa południowa, 1874–1880., T Wojtych – 4 próbki forniturek, przed 1884 r., Wrześniowski (brak imienia) – próbka drewna *Guaiacum officinale* L., Domingo, Jamajka, Andrzej Zamojski – 2 karty wizytowe z kory brzoźowej, przed 1880 r., Zarząd dóbr arcyksięcia Albrechta w Żywcu – krążek drewniany do przekładania serów, 1877 r., Napoleon Żaba – grudka gumy „kauri”, 1897 r.

W zależności od rodzaju etykiet w opisywanym zbiorze można wyróżnić kilka grup:

1. Eksponaty (55 sztuk) z etykietą z nadrukiem „Muzeum Techniczno-Przemysłowe Krakowskie”.
2. Małe etykiety z drukowanymi ramkami. Zawierają najczęściej napisany ołówkiem numer akcesji. Są to jedyne etykiety znajdujące się na nie oznaczonych okazach z Australii i Ameryki Południowej.
3. Etykiety zawierające nazwę łacińską i ludową, pochodzenie oraz zastosowanie. Znajdują się najczęściej na okazach z Azji, Europy i Afryki.
4. Małe etykiety z nadrukiem „Museum Horti Botanici Crac.” zawierające sygnaturę miejsca, pochodzą z inwentaryzacji w 1987 r.

Wśród omawianego zbioru na uwagę zasługują dwie kolekcje. Pierwsza z nich – W. Z. Raszowskiego – licząca 43 próbki drewna, jest prawdopodobnie najstarszą jego częścią. Sądząc po etykietach, pochodzi być może z 1 ćwierci XIX w. W zachowanych materiałach archiwalnych brak niestety danych na temat miejsca, z którego zostały zebrane. Druga z nich – to przekroje przez pnie zebrane przez przyrodnika, księdza Eugeniusza Janotę (1823-1878). Wszystkie okazy są oznaczone, większość (24 z 34) ma dokładnie podane miejsce, z którego zostały zebrane: 14 okazów pochodzi z Tatr, a 10 – z Babiej Góry. Są to najczęściej próbki drzew z regla dolnego, górnego i kosodrzewiny. Dokumentują badania Janoty nad rozmieszczeniem pionowym drzew i krzewów w górach [1, 2]. Część zbiorów przyrodniczych Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego znajdująca się obecnie w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ nie spełnia wymagań nowoczesnego muzealnictwa przyrodniczego. Okazy dendrologiczne były bowiem gromadzone przede wszystkim jako przykład surowca dla rzemiosła artystycznego, meblarstwa, budownictwa itp. Stąd ich wygląd: prostokątne płytki, z jedną ścianką politurowaną, często podany ciężar właściwy oraz sposoby użytkowania, brak natomiast dokładnego oznaczenia gatunków drzew, z których pochodzą. Obniża to niewątpliwie botaniczne znaczenie kolekcji, nie umniejsza jednak jej wartości historycznej. Krakowskie Muzeum Techniczno-Przemysłowe było pierwszą tego typu placówką na ziemiach polskich i jedną z pierwszych w Europie. Liczne reorganizacje Muzeum, oraz jego likwidacja, rozproszyły zbiory. Ucierpiała na tym zwłaszcza część przyrodnicza –

tym większą wartość mają zatem te okazy, które przetrwały w Muzeum Ogrodu Botanicznego UJ.

LITERATURA

- [1] JANOTA E. 1859. Wiadomość historyczna i jeograficzna o Żywiecczyźnie, ss. I-XXXVI, 1-105. Redakcja Gwiazdki Cieszyńskiej, Cieszyn.
- [2] JANOTA E. 1867. Nieco o zasięgu pionowym drzew i krzewów w Tatrach. *Spraw. Kom. Fizyograf.* 1: 165-274.
- [3] KOŁODZIEJOWA B. 1976. Miejskie Muzeum Przemysłowe im. Dr Adriana Baranieckiego w Krakowie 9: 185-230.
- [4] KOPFF A. 1962. Muzeum Narodowe w Krakowie. Historia i zbiory. ss. 3-110. Krakowskie Zakłady Graficzne, Kraków.
- [5] LUSZCZKIEWICZ W., BELCIKOWSKI A. 1872. Dr Adryan Baraniecki i jego Muzeum techniczno-przemysłowe w Krakowie. *Tygodnik Ilustrowany*, ser. II, t. X, 256: 249-251. Warszawa 11/23.XI. 1872 r.
- [6] Wystawa przedmiotów z wyprawy zachodnioafrykańskiej S. S. Rogozińskiego w Lutym 1884 r. 1884. ss. 1-8. Muzeum Techniczno-Przemysłowe, Kraków.

Materiały archiwalne

Archiwum m. Krakowa: MPA 173, MPA 174

Muzeum Narodowe w Krakowie: kartoteka okazów Krakowskiego Muzeum Techniczno-Przemysłowego, kwit depozytowy LMN/Zb/III-b/8/60, wizytówka MNK IV-V-336/337.

Piotr S. KÖHLER

RECENZJE BOOK REVIEWS

HALL G. S., HAWKSWORTH D. L. *International Mycological Directory*; 2: International Mycological Association and C. A. B. International Mycological Institute, 1990, ss. 163, brosz. ISBN 0-85198-693-5.

Wymieniona wyżej książeczka jest bardzo potrzebna wszystkim mającym do czynienia z grzybami. Jest to podstawowy informator, który można nazwać przewodnikiem po świecie mikologicznym. Zawiera on głównie obszerny wykaz (z adresami) istniejących mikologicznych towarzystw oraz instytucji wraz z treściwymi danymi na temat obszaru i zakresu ich działalności naukowej i wydawniczej. Znalazły się nim również wykazy zielników oraz ich

zawartość. Zawiera także dane o bibliotekach, wydawnictwach, filmach oraz źródłach informacji. Na zakończenie autorzy zamieścili statut International Mycological Association.

Alina SKIRGIELLO

HOLMGREN P. K., HOLMGREN N. H., BARNETT L. C. (red.), *Index Herbariorum*. Part I: The Herbaria of the World. 8th ed. *Regnum Vegetabile* 120, ss. 693. New York Botanical Garden, Bronx - New York, 1990. ISBN 0-89327-358-9

Kolejna, ukazująca się po dziewięciu latach, ósma już edycja *Index Herbariorum* przynosi najnowsze dane o stanie zbiorów botanicznych na świecie, w odniesieniu do wszystkich grup organizmów uważanych tradycyjnie za rośliny. Informacja obejmuje nazwę instytucji, akronim zielnika, dokładny adres, telefon, telex i fax, datę założenia zielnika, wielkość zbioru, ważniejsze kolekcje, liczbę typów, zasady korzystania ze zbioru i wykaz osób zatrudnionych (tym razem podzielonych na dwie kategorie: *staff* i *associated staff*). Główny wykaz zielników w przeciwieństwie do wydań poprzednich (gdzie ułożone były one alfabetycznie wg miast), zestawiono alfabetycznie wg państw, a dopiero w ich obrębie - alfabetycznie wg miast. Końcowe indeksy (nazwisk, akronimów oraz ważniejszych kolekcji) pozwalają na łatwą orientację w tym obszernym informatorze. Wszystkie zawarte w *Indeksie* informacje zgromadzono w formie komputerowej bazy danych, co zdaniem autorów, pozwoli na znacznie szybsze przygotowanie przyszłych edycji *Indeksu*. W oparciu o te dane, już w obecnym wydaniu można było łatwo podać syntetyczne dane o zbiorach w części wstępnej oraz wykazy tabelaryczne w dodatku (*Appendix 1*). Poza swą podstawową funkcją informatora o zbiorach, *Index* jest również najpełniejszą książką adresową i telefoniczną dla wszystkich pracujących na polu szeroko pojętej geobotaniki, w szczególności zaś taksonomii i fitogeografii. Jest to jedno z tych podstawowych opracowań warsztatowych, którego nie może braknąć w żadnej poważnej bibliotece botanicznej. Na zakończenie drobne sprostowanie: informacja w tabeli 4 (s. 483) o przeszło 60 tysiącach typów zgromadzonych w polskich zielnikach, jest najprawdopodobniej wynikiem pomyłki w obliczeniach. W rzeczywistości nie jest ich więcej niż kilka tysięcy. Spośród 54 polskich zielników *Index* podaje informacje o niespełna 24-ch. Niby to mało, ale trzeba zauważyć, że połowa z nich to zbiory nie wymieniane w poprzednich edycjach *Index Herbariorum*; ponadto wśród tych 24 zielników są wszystkie ważniejsze nasze kolekcje, obejmujące 92% całości polskich zbiorów.

Zbigniew MIREK

RANDUŠKA D., ŠOMŠAK L., HABEROVA J. *Farebný atlas rastlín*. Vydavateľstvo Obzor, Bratislava,

1983, ss. 60. Wydanie pierwsze, format 4, zdjęć kolorowych 1035. Nakład 20.000 egzemplarzy. Cena 120. - Kč.

Autorzy tej publikacji przekazali czytelnikom konkretną wiedzę dotyczącą „oznaczenia” 1035 gatunków przy pomocy barwnych zdjęć dziko rosnących roślin naczyniowych sfotografowanych najczęściej w okresie ich kwitnienia. Stanowi to około jednej trzeciej liczby taksonów rosnących na terenie Słowacji. Są wśród nich gatunki pospolite, rzadkie i bardzo rzadkie.

Oznaczenie gatunków w tym atlasie oparte jest o 5 barw kwiatów (biała, żółta, czerwona, niebieska, zielona), kolorowe zdjęcia gatunków (po prawej stronie) oraz opisy cech taksonomicznych gatunków (po lewej stronie).

We wstępie książki dla każdego koloru podano klucz do oznaczania rodzin, rodzajów, a czasem i gatunków od *Pteridophyta* do *Angiospermae* z podziałem na rośliny zielne, krzewy i drzewa oraz liany.

W atlasie tym zwrócono większą uwagę na gatunki lasów i gór. Przejawia się to w ich doborze do wykazu gatunków oraz w problematyce zdjęć kolorowych. Głównie fotografowano kwitnące okazy.

Pozycja ta zainteresuje początkujących florystów, miłośników piękna przyrody, leśników, turystów itp. Wydanie tej pozycji w języku polskim udostępniłoby ją również młodzieży szkół średnich, działaczom LOP, nauczycielom biologii wszystkim, których interesują konkretne nazwy gatunków.

Paweł SZOTKOWSKI

REESE W. D. *Mosses of the Gulf south from the Rio Grande to the Apalachicola*. Louisiana State University Press, Baton Rouge - London, 1984, ss. 252, ryc. 58. Opr., format 18.5 x 26.0 cm. Cena 30 dol. USA. ISBN 0-8071-1110-4

W Ameryce Północnej ukazała się kolejna regionalna flora opisowa mchów. Tym razem dotyczy ona Niziny Zatokowej położonej nad Zatoką Meksykańską między rzekami Rio Grande na zachodzie i Apalachicola na wschodzie. Obszar ten obejmuje południowy Teksas, Luizjanę, południową Alabamę i Missisipi oraz zachodnią Florydę i jest niezwykle interesujący z fitogeograficznego punktu widzenia. Mieszają się tu bowiem w widoczny sposób dwa podstawowe elementy florystyczne, subtropikalny i umiarkowany, wyciskające wybitne piętno na szacie roślinnej tej części Ameryki Północnej.

Na obszarze objętym florą rośnie 238 gatunków mchów. Każdy z nich jest szczegółowo opisany, a dla większości zostały zilustrowane najważniejsze cechy diagnostyczne. Część wstępna książki zawiera standardowe informacje o budowie i ekologii mchów, jak też rzeczowe uwagi dla początkujących briologów. Podstawowe terminy używane w briotaksonomii zo-

stały objaśnione w obszernym glossarium. Książka prezentuje się nienagannie od strony edytorskiej i wypada ją zaliczyć do jednej z najbardziej estetycznej i elegancko wydanych ostatnio flor mchów na świecie. Jak każda lokalna flora odda ona na pewno duże usługi amatorom, studentom i początkującym briologom, choć niektóre informacje, zwłaszcza briogeograficzne, okażą się z pewnością użyteczne i dla briologów profesjonalnych.

Ryszard OCHYRA

EDDY A. *A revision of African Sphagnales*. Bulletin of the British Museum (Natural History), Botany Series, Vol. 12, No 3. London, 1985, ss. 77-162. ISBN 0-565-08002-4

W strefie tropikalnej torfowce (*Sphagnum*) należą do roślin rzadkich, ograniczonych w swym występowaniu do specyficznych siedlisk. Ze względu jednak na dużą zmienność niektórych gatunków, z tropików opisano mnóstwo taksonów torfowców, które nigdy nie były krytycznie rewidowane od strony taksonomicznej. Tę dotkliwą lukę w literaturze wypełnia po części niniejsza monografia, będąca już drugą z kolei pozycją tego autora. Wcześniej A. Eddy opracował monografię torfowców tropikalnej Azji. Obecna praca obejmuje swym zasięgiem cały kontynent afrykański wraz z przyległymi wyspami. Z całego tego obszaru opisano bądź podano blisko 100 gatunków i wiele odmian torfowców. W wyniku krytycznej rewizji taksonomicznej liczba ta została zredukowana do 20 gatunków, przy czym część z nich zawiera taksony wewnątrzgatunkowe.

Omawiana monografia jest ważnym i cennym przyczynkiem do światowej literatury taksonomicznej gdyż dotyczy rodzaju, który niesłusznie zresztą cieszy się złą sławą wśród briologów i botaników w ogóle. Prezentuje się ona nienagannie od strony fachowej. Autor zbadał wszystkie dostępne typy nomenklatoryczne, każdy takson został szczegółowo opisany i zilustrowany doskonałymi rycinami kreskowymi, a ich uzupełnieniem są obszernie dyskusje taksonomiczne. Rozmieszczenie geograficzne wszystkich taksonów ilustrują pełne listy badanych okazów.

Ryszard OCHYRA

RAMEAU J. C., MANSION D., DUME G. 1989. *Flore forestière française. Guide écologique illustré. 1: Plaines et collines*. Institut pour le développement forestier, Direction de l'espace rural et de la forêt, Ecole nationale du génie rural des eaux et des forêts, Nancy, ss. 1785.

Prezentowana książka to pierwsza część *Ilustrowanego przewodnika ekologicznego po florze leśnej Francji*. Obejmuje ona rośliny niżu i wyżyn tego kraju. W skład wydawnictwa wejdą jeszcze dwa tomy - poświęcone florze lasów górskich i śródzie-

mnomorskich. Głównym wydawcą jest francuski „Instytut Rozwoju Leśnictwa” – odpowiednik naszego IBL. Z różnych względów praca ta może zainteresować polskiego czytelnika. Około 85% ze szczegółowo opisanych w niej gatunków to również składniki polskiej flory.

Podstawową częścią pracy są ilustracje i opisy blisko 650 gatunków roślin: mszaków, paprotników, drzew iglastych, drzew i krzewów liściastych oraz roślin zielnych. Gatunki w obrębie tych grup ułożono w kolejności alfabetycznej ich nazw łacińskich. W przypadku drzew włączono także gatunki introdukowane we Francji. Zamieszczone klucze oraz tablice zestawiające cechy gatunków z tego samego rodzaju umożliwiają łatwe oznaczenie. Znacznie bogatszy niż w innych tego typu wydawnictwach jest liczący ponad 600 pozycji słowniczek użytych pojęć, nie tylko morfologicznych, ale także „ogólnobotanicznych” i ekologicznych.

Każdemu gatunkowi poświęcono dwustronicową planszę umieszczoną na rozkładówce. Lewą jej stronę zajmuje wykonany specjalnie do tego opracowania rysunek przedstawiający ogólny pokrój rośliny i powiększenia najważniejszych elementów jej budowy morfologicznej. Dla większości drzew przedstawiono też ich siewki. Na prawej stronie rozkładówki podano według jednolitego schematu informacje obejmujące: przynależność systematyczną, nazwy (łacińska, francuskie, angielskie, niemieckie; dla każdego gatunku przedstawiono też etymologię jego nazwy łacińskiej), właściwości biologiczne (wielkość, forma życiowa, dane o kwitnieniu, zapyłaniu, rozprzestrzenianiu nasion; dla drzew także o długowieczności i ewentualnych właściwościach pionierskich), cechy diagnostyczne, rozmieszczenie geograficzne, autekologię (wymagania w stosunku do światła, próchnicy, gatunku i rodzaju gleby, wilgotności powietrza i podłoża), biotopy i zbiorowiska roślinne, w których dany gatunek występuje, jego właściwości ważne dla człowieka i ewentualne zastosowania. Wszystkie te dane przedstawione są zwięźle, ale bez użycia skrótów i odsyłaczy, tak jasno i przejrzysto, że możliwe jest korzystanie z nich nawet przy minimalnej znajomości francuskiego. Dodatkowo pokazano niewielkimi rysunkami zasięg każdego gatunku we Francji (z wyróżnioną strefą obfitego i rzadkiego występowania) oraz optimum i zakres tolerancji ekologicznej w prostokątnej siatce edaficznej wilgotności i kwasowości. Cechy diagnostyczne podane w tekście są wskazane też na rysunku. Książka zawiera indeksy nazw roślin, będące jednocześnie słowniczkami: francusko-łacińskim i łacińsko-francuskim. W aneksach zamieszczono: listy roślin – indykatywnych różnych cech siedliska, krótki przegląd zbiorowisk Francji ze szczególnym uwzględnieniem lasów oraz zbiorowisk oszyjkowych i okrajowych, listę roślin chronionych. Oznaczenia na marginesach ułatwiają znalezienie w książce potrzebnych informacji. Miękką, lecz trwałą okładką i pomieszcze-

nie najpotrzebniejszych informacji na wyklejkach niewątpliwie ułatwiają wykorzystanie jej w różnych warunkach terenowych. Druk na biblijnym papierze pozwolił ograniczyć grubość (4.5 cm) i wagę (1100g) tej blisko 2000-stronicowej pozycji.

Przewodnik po florze leśnej Francji jest oczywiście interesujący dla florysty ale – mimo słowa „flora” w tytule – jeszcze bardziej chyba dla ekologa czy leśnika. Celem tego opracowania nie było bowiem rozstrzygnięcie problemów systematycznych czy chorologicznych, ale udostępnienie leśnikom materiałów do rozpoznawania cech siedlisk leśnych za pomocą rosnących na nich roślin. Jest więc to pozycja analogiczna do naszych *Roślin dna lasu* Alexandrowicza czy *Atlasu roślin runa leśnego* Bednarza i Koczańskiej, choć obszerności materiału i sposobu opracowania możemy Francuzom tylko pogratulować. Fitoindykacja siedlisk jest bowiem metodą mającą wiele zalet, a przy tym najmniej kosztowną i możliwą do szybkiego i szerokiego stosowania. *Przewodnik* został tak opracowany, by umożliwić stosowanie tej metody przez osoby bez specjalistycznego przygotowania botanicznego. Znajomość wymagań i właściwości ekologicznych już nie tylko drzew, ale i roślin runa leśnego jest widocznie potrzebna leśnikom francuskim jeśli doszło do wydania tej pracy pod auspicjami Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa. Ożywiający nurt „ekologizacji leśnictwa” przybiera na sile, o czym świadczy istnienie tej książki.

Paweł PAWLACZYK

LAFON J. P., THARAUD-PRAYER C., LEVY G. *Biologie des Plantes Cultivees. Technique et Documentation – Lavoisier, Paris 1988. Tom 1. Organisation. Physiologie de la nutrition*, ss. 240, ryc. 178, 41 zdjęć. Cena 129. – F. ISBN 2-85206-483-9. Tom 2. *Physiologie du developpement, genetique et amelioration*, ss. 176., ryc. 57, 23 zdjęcia. Cena 109. – F. ISBN 2-85206-484-7

Książka ta składa się z dwóch tomów. W pierwszym tomie przedstawiono cytologię i anatomię organów wegetatywnych i generatywnych oraz biologię rozmnażania generatywnego. Znajomość budowy tych struktur ułatwia poznanie funkcjonowania mechanizmów subkomórkowych w następnych rozdziałach – biochemii strukturalnej i dynamicznej oraz części fizjologii roślin, obejmującej gospodarkę wodną i mineralną ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki azotem. Przedstawiono również procesy związane z przemianami energetycznymi takimi jak oddychanie, fermentacja, fotosynteza i fotooddychanie.

W drugim tomie opisano fizjologię rozwoju z uwzględnieniem hormonów wzrostowych oraz praktycznym ich wykorzystaniem, np. do ukorzeniania się sadzonek, zwalczania chwastów, do redukcji nadmiaru zawiązananych owoców, rozwoju owoców bez zapylenia kwiatów. W dalszej części przedstawiono

morfogenezę i organogenezę, okresy spoczynkowe nasion i pączków, fizjologię kwitnienia. Dużą część tego tomu poświęcono genetyce oraz hodowli roślin ze szczególnym uwzględnieniem uzyskiwania nowych odmian.

Celem książki jest dostarczenie czytelnikowi dużego zasobu wiadomości pozwalającego na dobre poznanie budowy i funkcjonowania roślin. Autorzy ograniczyli się do przedstawienia roślin okrytonasiennych, z których składa się podstawowe pożywienie człowieka.

Duża ilość praktycznych przykładów, dobra przejrzystość rycin i fotografii ułatwia studiowanie zawartych w niej wiadomości oraz świadczy o dużej umiejętności autorów do łatwego ich przekazywania. Dzięki temu książka ta zasługuje na spopularyzowanie, tym bardziej, że w polskim piśmiennictwie jest mało prac tego typu, a te które są cieszą się dużym powodzeniem.

Jan PILARSKI

GUMIŃSKI S. *Fizjologia glonów i sinic*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1990, ss. 207, 3 tabl., ryc. 23. ISBN 83-229-0372-3

Omawiana książka jest pierwszym w literaturze polskiej opracowaniem poświęconym w całości fizjologii glonów i sinic, prezentującym szczegółową charakterystykę fizjologicznych i biochemicznych cech oraz zachowań tych organizmów.

Poszczególne rozdziały obejmują następujące zagadnienia: problem gospodarki wodnej, przepuszczalności błon i zjawiska osmotyczne, zagadnienie pobierania i wydzielania oraz rolę poszczególnych pierwiastków w życiu glonów i sinic. Kilka rozdziałów poświęca autor odżywianiu się glonów i sinic, gdzie charakteryzuje barwniki fotosyntetyczne i chemizm fotosyntezy. Omawia proces fotoredukcji u glonów, zjawisko heterotrofii oraz zapotrzebowanie na witaminy i inne mikroskładniki odżywcze.

W dalszej części książki podano charakterystykę i znaczenie różnych związków organicznych z wyeksponowaniem związków swoistych dla glonów i sinic. Część dotycząca charakterystyki związków organicznych zamyka rozdział, w którym autor daje przegląd nielicznych dotąd badań dotyczących translokacji materii organicznej u glonów. Znaczną część książki obejmują zagadnienia dotyczące wzrostu i rozwoju glonów i sinic. Zaakcentowano tu problem oddziaływania regulatorów wzrostu typu auksyn, giberelin i cytokinin na procesy wzrostowo-rozwojowe glonów. Omówiono problemy związane z rozmnażaniem glonów i sinic oraz wpływem czynników zewnętrznych i wewnętrznych na przebieg tych procesów. Przedstawiono dotychczasowe dane odnośnie roli czynników hormonalnych w procesach rozmnażania piciowego u glonów.

Omawianą książkę zamyka rozdział zatytułowany *Kultury glonów i sinic* oraz *Symbiozy glonów i si-*

nic z innymi organizmami. Rozdział dotyczący symbioz sinic i glonów z różnymi organizmami informuje o różnorodności tych związków oraz wynikających stąd konsekwencjach fizjologicznych. Autor książki sygnalizuje także pewne interesujące dane odnośnie potencjałów elektrofizjologicznych u glonów i sinic.

Omawiana książka stanowi bardzo cenną pozycję dla fizjologów i biochemików roślin. Zainteresuje również ekofizjologów i ekologów roślin. W pracy zamieszczono obszerne zestawienie cytowanych prac, co również podnosi wartość omawianego dzieła.

Teresa KENTZER

DOSTÁL J. *Nová květena ČSSR*. Academia, Praha, 1989, tom 1, 2, ss. 1548 + VIII., 336 tablic z rycinami, 2 mapy na wkładkach. Opr. Cena 265. – Kčs. ISBN 80-200-0095-X

Dla każdego, kto interesuje się roślinami występującymi w Polsce (a zwłaszcza w południowej części naszego kraju), szczególną wartość mają publikacje florystyczne z terenu sąsiedniej Czechosłowacji. Z wielkim zadowoleniem należy przeto powitać ukazanie się nowej, obszernej flory opisowej tego kraju. Jej autor, nestor botaników czeskich, opublikował już podobne dzieło przed 40 laty (Dostál J., *Květena ČSR*, Praha, 1950), a skróconą kieszonkową wersję w cztery lata później (Dostál J., *Klíč k úplné květeně ČSR*, Praha, 1954, wydanie 2, 1958). Oba opracowania zyskały sobie dobre oceny i oddały znakomitą służbę także i botanikom polskim, zwłaszcza pracującym w Sudetach i Karpatach. Obecnie ogłoszone dzieło jest wersją całkowicie nową, wzbogaconą co do zakresu (np. o dane na temat liczb chromosomowych i przynależności fitosocjologicznej omawianych gatunków) i ozdobioną nowym zestawem rycin. Spełnia ono równocześnie trzy zadania: (1) przedstawia pełną listę gatunków (a także większości podgatunków i odmian) roślin naczyniowych, występujących na terenie Czechosłowacji jako rodzime, zawleczone i trwale zadomowione lub częściej uprawiane w gruncie; (2) pozwala – dzięki zawartym w nim kluczom – na jednoznaczne oznaczenie każdego z tych taksonów; (3) podaje ich opisy, uwzględniające obok cech morfologicznych także dane z zakresu fitogeografii (zasięg ogólny, rozmieszczenie na terenie Czechosłowacji), fitosocjologii i ekologii (fenologia kwitnienia, wymagania siedliskowe, powiązania z określonymi typami zbiorowisk roślinnych), kariologii (liczby chromosomów) oraz ewentualnych zagrożeń i potrzeby ochrony (m. in. pozycja na tzw. czerwonych listach). Dopelnienie tekstu tworzą ryciny z pokrojami i szczegółami o znaczeniu diagnostycznym dla większości omawianych gatunków.

Nowa flora Czechosłowacji J. Dostála będzie na pewno bardzo użyteczna także i w Polsce (zwłaszcza że brak nam w chwili obecnej aktualnego i ujedno-

liconego opracowania całej flory krajowej). Jest to dzieło ważne i wybitne. Stanowi prawdziwą kopalnię danych faktycznych, dobranych nader starannie i krytycznie. Opiera się na bardzo sumiennym wykorzystaniu nowej literatury przedmiotu, tak czechosłowackiej, jak i zagranicznej (w tym również polskiej). Część grup krytycznych opracowana została przez specjalistów (np. rodzaj przywrotnik – *Alchemilla* – przez A. Plocka). Ryciny – ujęte w nieco staromodnej konwencji – ogromnie ułatwiają korzystanie z książki jako klucza do oznaczania. Sporym natomiast utrudnieniem będzie tutaj zastosowane przez autora bardzo wąskie ujęcie rodzajów, co mocno wydłuża klucze i pociąga za sobą bardzo liczne zmiany w łacińskich nazwach taksonomicznych (nie konieczne w świetle obowiązujących przepisów nomenklatorycznych).

Jan KORNAŚ

OZENDA P. *Les organismes végétaux. 1. Végétaux inférieurs*. Masson Éditeur, Paris etc., 1990, ss. 219 + VIII, ryc. 95, tab. 6. ISBN 2-225-81916-5

Wydany w serii *Abrégés* (krótkich wprowadzeń w poszczególne dyscypliny naukowe) przegląd systematyczny roślin niższych P. Ozendy wyróżnia się wśród wydawnictw tego typu zwięzłością i jasnością wykładu, bogatym i niezwykle starannie dobranym materiałem faktycznym oraz bardzo dobrą stroną ilustracyjną. W książce przedstawiono budowę i życie sinic, glonów, grzybów, porostów i mszaków, z rozczłonkowaniem każdej z tych grup do poziomu klas, a częściowo także i rzędów. Duży nacisk położono na uwzględnienie najnowszych wyników badań nad mechanizmami rozmnażania i cyklami życiowymi przedstawicieli poszczególnych grup systematycznych, a także nad ich wymaganiami siedliskowymi i rolą, jaką odgrywają w różnych typach ekosystemów wodnych i lądowych. Omawiana publikacja może być bardzo użyteczna zarówno dla początkującego adepta biologii, jak i dla czytelnika bardziej zaawansowanego.

Jan KORNAŚ

KREEB K. H. *Methoden zur Pflanzenökologie und Bioindikation*. Gustav Fischer Verlag, Jena, 1990, ss. 327, ryc. 119, tab. 15, 1 mapa. Cena 48. – DM. ISBN 3-334-00309-4

Omawiana książka, napisana przy współpracy 7 specjalistów z wiodących ośrodków ekologicznych w Niemczech, Austrii i USA, jest praktycznym przewodnikiem do badań terenowych nad powiązaniem pomiędzy roślinami i ich środowiskiem. Jej zakres ograniczony jest do zagadnień autekologicznych; problematykę synekologiczną niemal zupełnie pominięto. W obszernej części wstępnej przedsta-

wiono ogólne wymogi, jakie spełniać muszą terenowe badania ekologiczne. Główny nacisk położono przy tym na statystyczną interpretację danych pomiarowych i zastosowanie metod komputerowych do ich gromadzenia i przetwarzania. Następnie omówiono krótko zasady pomiaru najważniejszych parametrów siedliskowych (klimatycznych i glebowych). Właściwą treść opracowania tworzy przegląd metod ekofizjologicznych, pozwalających na określanie reakcji roślin na działanie czynników zewnętrznych: temperatury, zaopatrzenia w wodę, światła, obciążeń mechanicznych i chemicznych. Z kolei przedstawiono metody określenia żywotności roślin. Dwa obszernie rozdziały zawierają omówienie metod bioindykacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania roślin jako wskaźników skażenia powietrza. Rozdział końcowy poświęcono metodom badań nad zjawiskami konkurencji u roślin. Książkę zamyka wykaz źródeł nabywania aparatury i jej elementów składowych oraz bardzo szczegółowy skorowidz rzeczowy. Omawiany przewodnik powinien znaleźć się w każdej pracowni, w której stosuje się ekofizjologiczne i bioindykacyjne metody badań nad roślinami.

Jan KORNAŚ

DRAKE J. A., MOONEY H. A., di CASTRI F., GROVES R. H., KRUGER F. J., REJMÁNEK M., WILLIAMSON M. (red.) *Biological invasions - a global perspective*. John Wiley and Sons, Chichester etc., 1989, ss. 525 + XXIV, ryc. 56, tab. 46. ISBN 0-471-92085-1

W 1982 roku rozpoczęto realizację programu badawczego na temat inwazji ekologicznych w biosferze (*Ecology of Biological Invasions*) zorganizowanego przez Międzynarodową Radę Unii Naukowych (ICSU) za pośrednictwem jej Komitetu dla Problemów Środowiskowych (SCOPE). W ramach programu działały grupy regionalne (w Afryce Południowej, Australii, Europie wraz z basenem Morza Śródziemnego i Ameryce Północnej) oraz zespoły tematyczne dla opracowania niektórych problemów specjalnych (np. inwazji obcych przybyszów na obszary chronione lub modelowania procesów inwazyjnych). Działalność w obrębie każdego z podprogramów zamykano sympozjami podsumowującymi, których wyniki ogłaszano drukiem². Całość rezultatów programu przedyskutowano następnie na końcowym sympozjum w Honolulu w 1988 roku. Miało ono stanowić próbę spojrzenia na ogólne prawidłowości procesów inwazyjnych w skali globalnej. Omawiana książka zawiera pełne materiały z tego sympozjum. Obejmuje ona 22 rozdziały, napisane przez 29 autorów (12 spośród nich reprezentuje USA,

²Por. *Wiadomości Botaniczne* 32(1): 63, 1988; 33(2): 81, 1989; 34(4): 75, 1990.

6 Republikę Południowej Afryki, po 4 Australię i Wielką Brytanię, po 1 Danię, Francję i Indie). Dobór referatów przesądził w dużej mierze o charakterze dzieła: opiera się ono głównie na materiale pozaeuropejskim i spogląda na zjawiska inwazyjne poprzez pryzmat angloamerykańskich koncepcji ekologicznych. Ogromny dorobek prowadzonych od stu kilkudziesięciu lat na kontynencie europejskim badań chorologicznych i historycznych nad wędrówkami synantropów nie znalazł tu szerszego odbicia.

Tematyka omawianego tomu jest nader urozmaicona. Obejmuje ona m. in. historyczny rys inwazji biologicznych (F. di Castri), analizę prawidłowości przebiegu tych procesów w różnych grupach organizmów (rośliny lądowe – H. Heywood, wodne – P. J. Ashton, D. S. Mitchell, patogeny roślin – S. von Broembsen, owady – D. Simberloff, kręgowce – J. H. Brown) i różnych środowisk (formacje trawiaste strefy umiarkowanej – R. N. Mack, formacje klimatów typu śródziemnomorskiego – F. J. Kruger i współautorzy, obszary chronione – I. A. W. Macdonald i współautorzy, wyspy – L. L. Loope, D. Mueller-Dambois). W książce przedstawiono również właściwości życiowe organizmów inwazyjnych (roślin lądowych – I. R. Noble, kręgowców – P. R. Ehrlich) i omówiono efekty inwazji na poziomie ekosystemowym (P. S. Ramakrishnan, P. M. Vitousek), w tym także zaburzenia będące konsekwencją inwazji (R. J. Hobbs), matematyczne modele inwazji (M. Williamson), prognozowanie zjawisk inwazyjnych (S. L. Pimm), podatność zbiorowisk roślinnych na inwazje (M. Rejmánek), i rolę przypadku oraz czynnika czasu w procesach inwazyjnych (M. J. Crawley). Trzy rozdziały poświęcono problematyce związanej z zapobieganiem i kontrolowaniem inwazji (S. A. Levin, R. H. Groves, M. B. Usher). Książkę zamyka obszerny rozdział podsumowujący całość wyników programu (H. A. Mooney, J. A. Drake).

Organizatorzy badań nad inwazjami biologicznymi postawili sobie trzy podstawowe pytania:

(1) co decyduje o tym, że jedne gatunki mają daleko posuniętą zdolność do dokonywania inwazji, a inne nie?

(2) co sprawia, że jedne ekosystemy są podatne na inwazje biologiczne, a inne odporne?

(3) jak wykorzystać znajomość tych faktów do zapobiegania inwazjom biologicznym i ich zwalczania?

Po 8 latach realizacji programu SCOPE osiągnięto znaczny postęp na drodze do znalezienia odpowiedzi na te pytania. Nie są to jednak jeszcze odpowiedzi definitywne – niewiadomych starczy tu na pewno na kilka dalszych podobnych programów.

Jan KORNAŚ

DI CASTRI F., HANSEN A. J., DEBUSSCHE M. (red.) *Biological invasions in Europe and the Mediterranean Basin*. Monographiae Biologicae Vol. 65. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht – Boston – London, 1990, ss. 463 + IX, ryc. 85, tab. 40. ISBN 0-7923-0411-X

Obszarem kluczowym dla zrozumienia zjawisk inwazji biologicznych w skali całego globu jest Europa, zwłaszcza południowa, oraz przyległe śródziemnomorskie kraje północnej Afryki i zachodniej Azji. Trwająca tu od 10.000 lat działalność osiadłych ludów pastersko-rolniczych spowodowała niezwykle głębokie przemiany szaty roślinnej i świata zwierzęcego. Doszło przy tym do wyłonienia się licznej grupy nader ekspansywnych organizmów synantropijnych, które dokonały skutecznego podboju wszystkich kontynentów Ziemi. Dlatego w serii regionalnych podsumowań programu badawczego ICSU/SCOPE na temat inwazji biologicznych³ opublikowany ostatnio tom, poświęcony Europie i obszarowi śródziemnomorskiemu, zajmuje pozycję szczególnie ważną. Książka składa się z 27 rozdziałów, napisanych przez 47 autorów (obok 35 Francuzów jest wśród nich po dwóch przedstawicieli Izraela i USA oraz po jednym reprezentancie Australii, Holandii, Hiszpanii, Maroka, Polski, Wielkiej Brytanii i Włoch). Krótki wstęp pióra redaktora tomu (F. di Castri) kreśli biologiczne i historyczne tło zjawisk inwazji w biosferze. Dziesięć rozdziałów poświęcono analizie inwazji roślinnych. Wprowadzenie w podstawowe pojęcia i terminologię z tego zakresu oparto w głównej mierze na polskim dorobku badań nad procesami synantropizacyjnymi (J. Kornaś). Sześć rozdziałów regionalnych poświęcono na omówienie zjawisk inwazyjnych we florach Holandii (K. V. Sykora), krajów wokółśródziemnomorskich (J. L. Guillermin i współautorzy), Katalonii (T. Casasayas), północnej Afryki (E. L. Floch' i współautorzy), oraz Izraela (A. Dafni, D. Heller). Dwa rozdziały dotyczą historii wpływów człowieka na roślinność śródziemnomorską w ciągu ostatnich 20.000 lat (J. -L. Vernet oraz A. Pons i współautorzy); jeden rozdział przeznaczono na omówienie wymiany roślin synantropijnych pomiędzy pięcioma regionami Ziemi o klimacie typu śródziemnomorskiego – basenem Morza Śródziemnego, Kalifornią, środkowym Chile, Krajem Przylądkowym w Afryce i południową Australią (M. D. Fox).

Osem rozdziałów omawia inwazje zwierzęce w Europie i obszarze śródziemnomorskim. Końcowe rozdziały, również w liczbie ośmiu, zawierają próby analizy mechanizmów inwazji biologicznych. Obok rozważań bardziej ogólnych np. na temat właściwości życiowych organizmów inwazyjnych (J. Roy) przedstawiono tu szereg przypadków jednostkowych (*case*

³Por. *Wiadomości Botaniczne* 32(1): 63, 1988; 33(2): 81, 1989; 34(4): 74, 1990.

histories) zarówno ze świata roślin (J. P. Wacquant: *Inula viscosa*, R. Lumaret: *Dactylis glomerata*, F. Kjellberg i G. Valdeyron: rodzaj *Ficus*, itd.), jak i zwierząt. Każdy z rozdziałów kończy się obszernym wykazem bibliograficznym, a całość zamykają dwa skorowidze: systematyczny i rzeczowy. Omawiana książka jest poważnym krokiem na drodze do wyjaśnienia przyczyn, przebiegu i skutków inwazji biologicznych i dlatego zasługuje na baczną uwagę wszystkich, którzy zajmują się roślinami synantropijnymi i ich historią.

Jan KORNAŚ

NATHO G., MÜLLER Ch., SMIDT H. (red.)
Wörterbuch der Biologie – Morphologie und Systematik der Pflanzen. Teil. 1, 2, (Uni – Taschenbücher 1522). Gustav Fisher Verlag, Stuttgart, 1990, ss. 852, ryc. 560. Cena 44.80 – DM. ISBN 3-437-20415-7

W ramach cieszącej się zasłużonym powodzeniem Fischerowskiej serii słowników różnych dyscyplin biologicznych ukazało się opracowanie dotyczące morfologii i systematyki roślin. Obejmuje ono całość świata roślinnego (wraz z grzybami, lecz z wyłączeniem bakterii) i zawiera dwa rodzaje haseł. Pierwsze z nich dotyczą terminów z zakresu morfologii roślin (łącznie z anatomią, lecz bez uwzględnienia budowy komórki i jej struktur submikroskopowych) oraz pojęć i kategorii systematycznych. Drugi rodzaj haseł tworzący około połowy objętości książki, to charakterystyki jednostek taksonomicznych różnej rangi. Dla roślin naczyniowych uwzględniono wszystkie rodziny, rzędy i taksony od nich wyższe, dla mszaków i plechowców ograniczono się do rzędów i taksonów wyższych, rzadko tylko schodząc do poziomu rodziny. Osobne hasła poświęcono niektórym, szczególnie ważnym rodzajom. Tekst haseł jest zwięzły i treściwy; jego wartość podnoszą liczne odsyłacze krzyżowe. Na szczególną pochwałę zasługuje bardzo bogata i starannie przemyślana strona ilustracyjna książki. Całości dopełnia krótka bibliografia przedmiotu, uwzględniająca – obok piśmiennictwa niemieckiego – także najważniejsze nowe opracowania w innych językach. Omawiana książka może być nader praktyczną pomocą dla każdego, kto zajmuje się systematyką i morfologią roślin.

Jan KORNAŚ

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 6th CONGRESS OF THE INTERNATIONAL SOCIETY OF PLANT PATHOLOGY, Kanada, 5-12.VIII. 1992.

Informacje i zgłoszenia:

Station de Recherches
en Agriculture du Canada
430 Boul Gouin, CP 457,
St Jean-sur Richelieu,
Quebec, Canada J3B6Z8.
Tel. 414-364-44940

R. W-B.

**Third International Botanic Gardens
Conservation Congress**
**Terceiro Congresso Internacional de Jardines
Botânicos para a Conservação**

“Botanic Gardens in a Changing World”

“Os Jardins Botânicos num Mundo
em Transformação”

RIO DE JANEIRO, Brazil / Brasil
19-23 October 1992 / 19-23 Outubro, 1992

First Circular / Primeira Circular